

Univerzita Palackého v Olomouci

Filozofická fakulta

Katedra filozofie

**Emotivismus a preskriptivismus v etice: Prolnutí
nebo diference?**

*Emotivism and Prescriptivism in Ethics: A diffusion or a
differance?*

Diplomová práce

Autor práce: Bc. Jonáš Plaček

Vedoucí práce: Mgr. Filip Tvrdý, Ph.D.

2018

Podklad pro zadání DIPLOMOVÉ práce studenta

PŘEDKLÁDÁ:	ADRESA	OSOBNÍ ČÍSLO
Bc. PLAČEK Jonáš	Filipovice 48, Hradec nad Moravicí - Filipovice	F150330

TÉMA ČESKY:

Emotivismus a Expressivismus v etice: Prolnutí, nebo diference?

TÉMA ANGLICKY:

Emotivism and Expressivism: A diffusion or a difference?

VEDOUČÍ PRÁCE:

Mgr. Filip Tvrď, Ph.D. - KFI

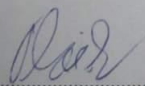
ZÁSADY PRO VYPRACOVÁNÍ:

Práce se bude zabývat vybranými aspekty současného etického expresivismu, konkrétně quasi-realismem Simona Blackburna a norm-expresivismem Allana Gibbarda. Hlavním cílem bude pokusit se nalézt odpověď na otázku, do jaké míry jsou tyto podoby expresivismu ovlivněny původním emotivismem A. J. Ayera a C. L. Stevenson. Bude zde pojednáno o problému, zda lze spolu s hlavním proudem současného bádání říct, že současný expresivismus překonává emotivismus ve směru řešení hlavních problémů, kterým etický non-kognitivismus cílí. Bude položena otázka, zda touto formou představuje expresivismus oproti emotivismu pokrok, či jestli představuje expresivismus pouze přeformulování původních emotivistických tezí, které jsou schopny samy o sobě těmto problémům čelit. Vzhledem k tomu, že byla popisu emotivismu věnována bakalářská práce, nebudou zde emotivistické teze opět blíže popisovány, zmíněny budou pouze ty aspekty, které jsou relevantní ve vztahu k tématu a práce se bude soustředit na zmíněné expresivistické autory.

SEZNAM DOPORUČENÉ LITERATURY:

- Ayer, A. J., Language, truth and logic, Penguin books, Harmondsworth 1971.
Blackburn, S., Essays in Quasi-Realism, Oxford University Press, New York 1993.
Blackburn, S., Ruling passions, A theory of Practical Reasoning, Oxford University Press, Oxford 1998.
Gibbard, A., Thinking how to Live, Harvard University Press, Cambridge 2003
Schroeder, M., Being for: Evaluating the semantic Program of Expressivism, Oxford University Press, Oxford 2008.
Schroeder, M., "How Expressivists Can and Should Solve Their Problem With Negation", Nous 42, č. 4, s. 573-599.
Schroeder, M. Noncognitivism in Ethics, Routledge, London 2010.
Stevenson, C. L., Ethics and language, Yale university press, New Heaven 1958.

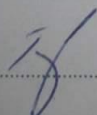
Podpis studenta:

.....

Datum:

14.5.2016
.....

Podpis vedoucího práce:

.....

Datum:

14.5.2016
.....

ABSTRAKT

Práce se bude zabývat vybranými aspekty etického preskriptivismu Richarda M. Hara. Hlavním cílem bude pokusit se nalézt odpověď na otázku, do jaké míry je dílo Richarda Hara v jeho prvních dvou spisech ovlivněno původním emotivismem A. J. Ayera a C. L. Stevenzona. Bude zde pojednáno o problému, zda lze spolu s hlavním proudem bádání v etice říct, že preskriptivismus překonává emotivismus ve směru řešení hlavních problémů, kterým etický non-kognitivismus čelí. Bude položena otázka, zda touto formou představuje preskriptivismus oproti emotivismu pokrok, či jestli představuje preskriptivismus pouze přeformulování původních emotivistických tezí, které jsou schopny samy o sobě těmto problémům čelit. Vzhledem k tomu, že byla popisu emotivismu věnována bakalářská práce, nebudou zde emotivistické teze opět blíže popisovány, zmíněny budou pouze ty aspekty, které jsou relevantní ve vztahu k tématu a práce se bude soustředit na Preskriptivismus Richarda Hara

Klíčová slova:

Etika, Metaetika, Preskriptivismus, Emotivismus, Hare, Stevenson, Ayer

ABSTRACT

This thesis deals with selected aspects of ethical prescriptivism of Richard M. Hare. The main aim is to try to find out an answer to question, to what degree is the work of Richard Hare in his first two books influenced by the emotivism of A. J. Ayer and C. L. Stevenson. The thesis treats the problem, if it is possible in accordance with the main stream of the enquiry in ethics, to say, that prescriptivism surpasses emotivism in the direction of coping with main problems with which is ethical non-cognitivism concerned. There is posed a question, if prescriptivism presents be this way an advance in the comparasion with emotivism or if prescriptivism presents only the reformulation of formerly emotivistic theses, which are able to withstand those problems be themselves. In regard of the fact, that the bachelor thesis was devoted to a description of emotivism, this MA thesis does not more closely describe emotivistic theses.

Noticed are only those aspects, which are relevant in relation to the topic and those theses are focused on Prescriptivism of Richard Hare.

Keywords:

Ethics, Metaethics, Prescriptivism, Emotivism, Hare, Stevenson, Ayer

---

Poděkování

Prohlašuji, že předložená práce je mým původním autorským dílem, které jsem vypracoval/a samostatně. Veškerou literaturu a další zdroje, z nichž jsem při zpracování čerpal/a, v práci řádně cituji a jsou uvedeny v seznamu použité literatury.

V Ostravě dne .....

.....

(podpis)

OBSAH

ÚVOD	9
1 HISTORICKÉ KOŘENY PRESKRIPTIVISMU	13
1.1 Inspirační zdroje preskriptivismu	
1.1.1 Deskriptivismus	14
1.1.2 Naturalismus	15
1.1.1.1 Je Hare skutečně odpůrcem naturalismu?	20
1.1.3 Intuicionismus.....	27
1.1.4 Racionalismus	28
1.1 Pohled emotivismu	29
2 HARE A EMOTIVISMUS – POROVNÁNÍ ZÁKLADNÍCH PREMIS	33
2.1 Harova kritika emotivismu	
2.1.1 Vysvětlení významu emotivismu v systému Harovy etiky.....	33
2.1.2 Pozitivní přínos emotivismu pro Hara.....	34
2.1.3 Kritické posouzení premis emotivismu	41
2.1.4 Reakce na Harovy námítky.....	44
2.1.5 Je Harovo porozumění emotivistickým premisám relevantní?	48
2.1.6 Je pro emotivismus Harova kritika zdrcující?	49
3 HARŮV ETICKÝ SYSTÉM	50
3.1 Logika a etika	50
3.1.1 Obecná role filozofie v etice.....	52
3.1.2 Role logiky v etice	52
3.1.3 Role logiky v etice	53
3.1.4 Preskriptivismus	53
3.1.5 Univerzalita.....	56
3.1.6 Deskriptivní význam.....	58

3.2	Etika a mimologické aspekty	62
3.2.1.	Evaluativní význam	62
3.2.2.	Role principů v etice	65

ZÁVĚR.....	70
-------------------	-----------

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY	71
--	-----------

ÚVOD

Jak bylo zdůrazněno v mé předchozí práci,¹ pro současnou diskusi na poli etiky je zásadní spor mezi dvěma pohledy. První z nich je kognitivismus zastávající tezi, že existují reálné entity v podobě morálních vlastností, které lze poznat a na základě pravidel logického vyplývání věcně připisovat soudům o morální tématicke. Na základě reprezentace těchto vlastností v morálních soudech lze podle kognitivismu rozhodovat o jejich pravdivosti.

Vůči tomuto pohledu se vymezuje alternativní teorie non kognitivismu, která odmítá připisovat činům morální vlastnosti odrážející reálně existující objektivní morální entity. Její postoj je založen na redukci role reálného poznání v etickém diskursu, na základě kterého lze dle kognitivistů dospět ke shodě na morálním soudu na základě souhlasu s deskriptivními charakteristikami. Non-kognitivismus vztah morálních soudů a faktů nevylučuje. Jde mu nicméně o přehodnocení vztahu těchto proměnných – ke shodě na morálním soudu mezi dvěma diskutujícími stranami již není postačující shoda na faktických aspektech hodnocené situace, je zde nezbytné zapojit psychologické faktory, které do našeho vnímání faktických dat vstupují a které mohou vést k rozdílnému vnímání deskriptivních premis.

Inspiračními zdroji zde je zejména Humova skepse ohledně možnosti vyvození normativního soudu čistě ze souboru indikativních premis a rozvíjející Moorova teze o naturalistickém mylném závěru, podle které nelze přisuzovat pojmu „dobré“ vlastnosti, které dobru vždy a nutně náleží. Vždy se totiž v případě definice „dobrého“ na základě empirického predikátu mohu ptát, zda je definiens skutečně dobré.²

Na tuto diskusi navazují emotivisté, kteří tuto problematiku explicitně rozvinuli do podoby přímého zkoumání vlivu deskriptivních soudů a non-rationálních aspektů. Jejich závěrem bylo, že je propojení faktů a hodnotového soudu založené nikoliv na čistě faktických a

---

¹ Viz Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu*, Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2015.

² Viz. Anzenbacher, A., *Úvod do etiky*, Zvon, Praha 1994, s. 252-253.

logických vazbách, ale zejména na psychologickém vyplývání – jsme ochotni přijmout logické vyvození hodnot z faktů pouze tehdy, shodneme-li se na stejném morálním ohodnocení těchto faktů, které samo o sobě již racionální není.

Jak bylo argumentováno v bakalářské práci, je tato emotivistická pozice, navzdory vlně kritiky, která vůči ní byla v odborné literatuře vznesena, stále vysoce plausibilní teorií vysvětlující vztah racionálních a non-racionálních faktorů v morálním souzení.

Na počátku padesátých let 20. století ale panovalo přesvědčení o neakceptovatelném propojení doktríny emotivistů s iracionalismem, který dle kritiků znemožňoval racionální argumentaci v morálních sporech. Pozitivní zásluha emotivistů v podobě zahrnutí emotivního elementu do etické analýzy a odmítnutí neomezeného deskriptivismu však byla navzdory veškeré kritice stále některými mysliteli stále oceňována.

Do této atmosféry založené na vyrovnání se s na jedné straně se zdánlivým iracionalismem emotivistů a na straně druhé s přílišným racionalismem deskriptivistů vstoupil v roce 1952 se svou knihou *The Language of Morals* Richard Mervyn Hare.

Tato kniha, ve které se pokouší korigovat emotivistické teze, které ale sám v upravené podobě obhajuje, vyvolala v následné etické diskusi nesmírnou vlnu pozdvižení a vystřídala Stevensonovo dílo v pozici nejvíce diskutované a kritizované etické teorie. Emotivistická teorie byla sice diskutována i nadále, její protagonisté se však po vydání svých prvních publikací odmlčeli s výjimkou vlastního zpřesňování své pozice ze strany A.J. Ayera, ve kterém však Ayer neopouští základní premisy ze své slavné knihy *Language, Truth and Logic*, pouze jej činí explicitnějším a obhajuje jej opatrnějšími formulacemi.

Čeho se však Stevenson s Ayerem zřekli, bylo další systematické rozvíjení a obhajování svých teorií ve světle následné kritiky a dalšího vývoje etického diskursu.

Abdikace emotivistů na následný rozvoj své teorie však neznamenalá ustrnutí vývoje etického non-kognitivismu. Přes svou aktivně prezentovanou kritiku na ní totiž navázal preskriptivismus R. M. Hara, který přes četné korekce zachoval základní emotivistické

premisy a závěry, byť doplněné o nové postřehy plynoucí z Harovy širší výchozí ideové základny a jeho inspiračních zdrojů, zejména Kantovy etiky a utilitarismu.

Zásadním kontrastem Harovy teorie oproti emotivistům byla jeho aktivní úsilí o obhajobu a rozvíjení své teorie, kterou prezentoval ve značném množství článků i knih a ve kterých aktivně reagoval na kritiku vůči němu vedené.

Předmětem Harova zájmu bylo znovuzaložení etické teorie, která dle něj doposud nedokázala vyřešit problém subjektivismu a relativismu. Přijal emotivistické odmítnutí deskriptivismu, cítil však potřebu založit tuto non-kognitivní teorii na nový více racionální základ.

Cílem této práce je tedy navázat na předchozí bakalářskou práci, která se zabývala původním emotivismem a jeho obhajobou proti následné vlně kritiky. Záměrně jsem z této kritiky ale vyjmul Harovu reakci na emotivismus. Důvodem byla nesmírná komplexita a rozsah problematiky Harova vztahu k emotivismu, který se odráží ve velké části jeho širokého díla.

Zaměřím se tedy právě na tento vztah preskriptivismu R. M. Hara a původního emotivismu a budu v této práci zkoumat, do jaké míry je Hara emotivismem reálně ovlivněn, ať už ve směru pozitivní identifikace s emotivismem, či v kritickém vymezení se vůči němu.

Metodika práce bude spočívat v analýze vybraných Harových článků a knih, které jsou pro jeho vztah k emotivismu a k vlastní etické pozici zásadní. Následně budu tyto Harovy postřehy ohledně emotivismu srovnávat s Ayerovými a Stevensonovými spisy a pokusím se nalézt odpověď, zda Harova analýza v konfrontaci s emotivistickými spisy skutečně naplňuje jeho záměr vyrovnat se s emotivismem – jak v pozitivním, tak negativním duchu.

V důsledku zaměření této práce a vzhledem k charakteru vývoje Harovy teorie, která se zakládala nikoliv na zavrhování jeho raných myšlenek v průběhu vývoje jeho díla, ale pouze v jejich úpravách, zde nebudu analyzovat jeho kompletní dílo, ale pouze díla, které jsou pro jeho vývoj zásadní a mají nejvyšší relevanci k objasnění jeho vztahu k emotivismu .

Ze stejného důvodu zde nebudu prezentovat Harovy morální postoje v oblasti aplikované etiky, které nemají vztah k jeho etické teorii a k jeho vztahu k emotivismu, který se těmito problémy nezabývá.³

Projasním zde ale aplikaci jeho teorie v oblasti obhajoby liberalismu a tolerance, které jsou relevantní pro problém řešení morálního nesouhlasu, což je fundamentální problém rovněž pro emotivisty.

Zároveň budu v této práci prezentovat pohledy sekundární literatury na problematiku vzájemného vztahu Hara k emotivistům a budu zde konfrontovat autory, kteří považují Harovo dílo za zásadní překonání emotivismu, jako je např. Harry Gensler a Douglas N. Walton, s postoji autorů, kteří naopak do značné míry Harův preskriptivismus a emotivismus identifikují ve stejný proud nonkognitivismu, vůči kterému zahrnují identickou kritiku, jako je např. postoj George K. Kenera. V závěru představím autory, kteří naopak obhajují původní emotivismus a zásluhy preskriptivismu ve směru jeho překonání bagatelizují. Zde spadá Stephen Satris a C. Wilks.

Nyní k samotné struktuře práce. V první kapitole, která bude představovat historický exkurz, se budu zabývat směry a autory, kteří měli na preskriptivismus zásadní inspirační vliv. Následně porovnam tyto zdroje preskriptivismu s inspiračními zdroji emotivismu a položím si otázku po jejich shodě, či diferenci a jaký mají tyto inspirační zdroje vliv na případné rozrůznění směřování preskriptivismu od emotivismu.

Kapitola druhá se bude zabývat samotným Harovým vztahem k emotivismu. Bude zde rozebrána jeho kritika emotivismu a bude položena otázka, zda je tento kritický postoj postačující k označení Hara jako překračovatele emotivismu.

---

³ V dnešní teorii metaetické teorii. Hare však užívá pojem „metaetika“ jako synonymum pro pojem „etika“. Aplikovaná etika naproti tomu dle něj spadá do oblasti morálky. Tomuto jeho dělení oblastí etiky se budu věnovat v následujících kapitolách.

Následně se budu zabývat vyznačením klíčových linií Harovy etické teorie, které mají relevanci pro jeho vztah k emotivismu a porovnáám je stručně s emotivistickými stanovisky k týmž problémům. Samotnou emotivistickou etickou pozici nebudu v této práci prezentovat, byla objasněna v mé předchozí práci. Pouze zde zopakují klíčové rysy emotivistického náhledu, které jsou zásadní pro vztah emotivismu k preskriptivismu.

1 HISTORICKÉ KOŘENY PRESKRIPTIVISMU

1.1 Inspirační zdroje preskriptivismu.

Pro zkoumání problematiky Harových inspiračních zdrojů představuje východisko jeho kniha *Sorting out Ethics*⁴ a článek *Ethics*⁵.

Pro porozumění Harova pohledu na historii etiky je zásadní distinkce *deskriptivismu* a *non-deskriptivismu*. Tuto distinkci nelze u Hara spojovat s pojmy *realismus* a *non-realismus*, které Hare pojímá jako distinkci v ontologii.⁶

---

⁴ Viz Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, Clarendon Press, Oxford, 1997.

⁵ Hare, R. M., „Ethics“, in: Hare, R. M., *Essays on the Moral Concepts*, University of California press, Berkeley and Los Angeles 1972.

Distinkce kognitivismu a non-kognitivismu je naproti tomu epistemologickou distinkcí, která pro Hara také není východiskem. Souběžně Hare zavrhuje i Stevensonovo pojetí distinkce mezi morálními tezemi, které jsou pojímány jako vyjadřující „*belief*“⁷ a tezemi vyjadřující „*attitude*“.

Harovo pojetí ústřední distinkce se zakládá nikoliv na psychologické distinkci, ale na *distinkci logické - deskriptivismus vs. non-deskriptivismus*. Podstatou této, ale i dalších distinkcí, je logický nesouhlas ohledně významu morálních slov.⁸ Klíčový rozdíl zde je představa *deskriptivistů*, že je význam morálních soudů celkově určen jejich pravdivostními podmínkami a podmínkami jejich aplikace. *Non-deskriptivisté*, zde se Hare odvolává zejména na Stevensona, tvrdí, že lze v morálních tezích rozlišit dva druhy významu – *deskriptivní* a *emotivní* (Harovými slovy *evaluativní*). Výhodou *Non-deskriptivistů*, na jejichž stranu se Hare přiklání, je, že změni-li se pravdivostní podmínky morální teze, neznamená to celkovou změnu jejího významu, tak jako u *deskriptivistů*. Morální teze zůstává navzdory této změně nezměna díky druhému významu, který drží. Touto cestou vysvětluje *Non-deskriptivismus* více, než *deskriptivismus*, který upadá do relativismu. V následujících pasážích bude věnován velký prostor zejména naturalismu a intuicionismu, jejichž Harova kritika odráží podobný emotivistický přístup. Hare emotivistický negativní postoj vůči deskriptivismu přebírá a za jeho zásluhu můžeme označit preciznější a systematictější vymezení se vůči alternativním směrům.⁹

---

⁶ Kalokairinou, Eleni. From *Meta-Ethics to Ethics*. An overview of R. M. Hare's Moral philosophy, Peter Lang, Frankfurt am Main 2011, s. 7.

⁷ Stevensonův pojem, který znamená názor, který je charakteristický referencí k faktům a pravdivostní hodnotě.

⁸ Viz Kalokairinou, Eleni. From *Meta-Ethics to Ethics*. An overview of R. M. Hare's Moral philosophy, c.d., s. 8.

⁹ Hudson uznává Harovu zásluhu v tom směru, že s největším důrazem upozornil, že je deskriptivismus upadnutím do mystérií. Nevysvětluje proč fakta zahrnují povinnosti. Pouze bez objasnění opakuje, že je zahrnuje. Viz Hudson, W. D., *Modern Moral Philosophy*, Macmillan Press, Basingstoke – London 1983, s. 276.

1.1.1 Naturalismus

Naturalismus představuje pro Hara deskriptivistickou teorii v ryzím slova smyslu.

Podstatou naturalismu je dle Hara vyvození morálního závěru z premis, jež samy nejsou morálními soudy. Premisou zde může být „uvedení sociologického faktu o tom, jak lidé nahlízejí na morální otázky, či může jít o lingvistický fakt o tom, jak – s jakým významem – lidé užívají jisté slovo, spolu s další premisou podávající deskripci akce, jejíž špatnost je v centru diskuse.“¹⁰

V tomto směru je Harovi blízké pojednání Davida Huma, který ve svém pojednání *Treatise of Human Nature* zamítl tento argument – morální soudy zahrnují ve svém významu element, který není ekvivalentní, byť jen implicitně, k čemukoliv, co se nachází v konjunkci premis. Naturalisté naopak tvrdí, že morální soudy jsou ekvivalentní ve významu k tezím o non-morálních faktech.¹¹

Zde je ale zásadní distinkce etiky a deskriptivní etiky, ke které se dostanu níže. Naturalismus se dle Hara týká pouze významu pojmů – etika pro něj znamená právě zkoumání těchto významů¹², v současné terminologii by byla označena metaetikou.

Odobnou zásluhu oceňuje také Warnock – Hare lépe než emotivisté zdůraznil, že je tradiční čistě deskriptivistické vysvětlení morální tematiky jednostranné a že je třeba poskytnout adekvátní prostor všem aspektům vyslovení morálního mluvního aktu. Viz Kerner, *Revolution in ethical theory*, s. 149.

¹⁰ Hare, R. M., „Ethics“, in: Hare, R. M, *Essays on the Moral Concepts*, University of California press, Berkeley and Los Angeles 1972, s.39.

¹¹ Viz tamt., s. 44.

¹² „Pokud pravdivost záleží pouze na tom, co je míněno jistými slovy, či na tom, co by lidé říkali vyslovením jistých morálních názorů, jde o etickou tezi.“ Tamt. s. 40.

Pozoruhodný Hareův pohled na utilitarismus, který na rozdíl od A. J. Ayera neoznačuje za naturalistický¹³ – „Názor, že správná akce v dané situaci je taková, jež bude produkovat nejlepší poměr štěstí vůči utrpení, není naturalistický, dokud se nesnaží definovat slovo „správný“, ale pouze říká, jaké akce jsou správné. Naturalistický utilitarista by musel prohlásit, že „správné na základě významu správného produkuje nejlepší poměr štěstí vůči bolesti.“¹⁴

Jak bude poukázáno níže, Hare se sám k nenaturalistické verzi utilitarismu aktivně hlásí, Aby se vyvaroval nařčení z upadnutí do deskriptivismu, nedefinuje tedy svou verzi utilitarismu v termínech benefitů a redukce bolesti, ale tvrdí, že tím, co princip užitečnosti vyžaduje, je „činit pro každého člověka zasaženého mými akcemi to, co bych si přál, aby bylo učiněno mi

---

¹³ Ayer problém utilitarismu vidí v rámci své kritiky naturalismu – oba směry se dle něj pokoušejí redukovat sféru etických termínů referencí k non etickým. Pojem „užitek“ a „štěstí“ pojímá jako non etické termíny z toho důvodu, že je u nich zapotřebí zdůraznit preskriptivní predikát – Ptát se po tom, zda je vždy správné učinit něco, co přinese největší užitek pro největší počet lidí. Viz Ayer, A. J., *Language, truth and logic*, Gollancz, London 1947, s. 106-107.

V knize *Philosophical Essays* Ayer výslovně zdůrazňuje, že definováním dobrého jako správné, je mu přisouzen čistě deskriptivní význam, čímž je pojem vyřazen z eticky relevantních termínů. Viz Ayer, A. J., *Philosophical Essays*, c. d., s. 245.

Viz také Ayer, A. J., *Freedom and Morality and other Essays*, Clarendon press, Oxford 2002, s. 22- 23.

Hare na toto nařčení reaguje – naturalizaci utilitarismu lze zabránit právě zavedením preskriptivního elementu do významu slova „správný“. Dochází zde tedy ke sblížení obou pozic. Viz Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 77-78

Podrobněji bude tato odlišnost a otázka kompatibility diskutována v příslušné kapitole.

¹⁴ Tamt., s.44.

v hypotetických okolnostech, kdy bych byl přesně v jeho situaci.“¹⁵ Nejde zde tedy o definování konkrétních atributů vedoucích k určitému cíli.

Lze tedy vyjádřit pojetí naturalismu v etice jako založené na významech morálních slov, které je určeno čistě jejich pravdivostními podmínkami. V tomto směru lze porovnat naturalismus s intuicionismem, který taktéž tvrdí, že pravdivostní podmínky určující významy morálních tezí jsou vlastnosti, které jsou vlastní akcím, či lidem. Oba směry se tudíž řadí do deskriptivismu. Rozdíl je zde však v tom, že intuicionismus, jak bude vysvětleno níže, pojímá tyto vlastnosti jako specificky morální.¹⁶ Intuicionismus je dle Hara díky tomuto specifiku non-naturalistický. Hare sám se pokládá za nepřítel naturalismu. Pojem non-naturalismus je ale pro jeho pozici nevystihující díky Harově odmítnutí deskriptivního přístupu ve zkoumání etiky.

Naturalismus lze dle Hara dělit na objektivní a subjektivní naturalismus. Objektivní tvrdí nejen, že je pravdivost morální teze definována na základě držení jistých naturálních vlastností, ale také bez reference na postoje mluvčího, či společnosti.¹⁷¹⁸ Subjektivní naturalismus, jak bude objasněno níže, do značné míry připomíná postoj intuicionistů.

Prvním potíží naturalistů nastává dle Hara v situaci, kdy se pokouší propojit pravdivostní podmínky morálních tezí, které jsou určeny korektní aplikací morálních predikátů, se zkoumáním lingvistického užití jazyka u rodilých mluvčích daného jazyka. Podstatou vzniklého problému je, že „ne všichni rodilí mluvčí aplikují predikát „špatný“ k stejnému druhu věcí.“¹⁹ I v rámci homogenní morální kultury nastává řada případů, kdy některý mluvčí

---

¹⁵ Hare, R. M., *Ethical theory and utilitarianism.*, c. d., s. 26.

¹⁶ Hare, R. M., *Sorting of ethics*, c. d., s. 63.

¹⁷ Viz tamt. s. 65.

¹⁸ Pro obdobný popis objektivního naturalismu viz Kalokairiou, E., *From Metaethics to Ethics*, c. d., s. 11-14.

¹⁹ Hare, R. M. *Sorting out Ethics*, c. d., s. 67.

označí danou věc za špatnou a jiný nikoliv. Ve výsledku tedy nelze nalézt pravidlo, na základě kterého bychom si mohli být jisti, že činíme pravdivý morální soud.^{20 21}

Jelikož jde naturalistům o nalezení pravidla pro korektní aplikaci slova, zaměňují čistě lingvistické pravidlo s morálními. Dle Hara ale jde u morálního konfliktu ne o odlišnost pouze v lingvistickém užití, ale zejména v morálním principu, což je pojem, který se pro Hara stane klíčový.

Touto cestou vede naturalismus k relativismu, protože prohlašuje, že lidé z různých kultur lišící se v morálním názoru nejsou v reálném morálním sporu, protože se liší v jiných smyslech slov. Lidé z obou těchto kultur tedy budou mít na základě svého užití slova „špatný“ souběžně pravdu.

Harova analýza v návaznosti na Stevensonovu však poukazuje na to, že se tito lidé liší nikoliv v emotivním významu, ale pouze v deskriptivním – užívají slovo „špatný“ ve stejném smyslu, pouze jím referují k jiným deskriptivním charakteristikám.²² Jak totiž Hare vysvětluje, problém naturalistů je zaměnění významu pojmů s kritérii jeho aplikace. Slovo „špatný“ nemá na rozdíl od deskriptivních slov význam fixovaný jeho deskriptivními kritérii a je tedy omylem domnívat se, že všechna slova musí mít společně akceptovaná kritéria aplikace před užitím v komunikaci.²³ Jako příklad této distinkce je diskuse o pojmu „dobré pití“. Američané preferují referenci pojmu „dobrý“ ke coca-cole, Rusové k vodce. Tento nesoulad v deskriptivní referenci však „neznamená distinkci ve významu mezi anglickým a ruským slovem. Pouze poukazuje na to, jaký druh nápoje považují Američané a Rusové za dobrý. Distinkce pomáhá objevit kritéria dobrého pití v obou zemích.“²⁴ Ve výsledku zde tedy na

---

²⁰ Tamt., s. 68

²¹ Velice podobnou kritiku naturalismu volí Hare v knize *The Language of Morals*.

²² Tamt., s. 69.

²³ Hare, R. M., *Moral thinking*, s. 70.

²⁴ Hare, R. M., *The Language of Morals*, c. d., s. 109.

základě stejného smyslu užití slov můžeme hovořit o reálné kontradikci v referenci k objektům mezi těmito soudy.

Skutečná potíže ale nastává, uijeme-li slovo „špatný“ k účelu, ke kterému je v jazyce užíván – odsuzování akcí.²⁵ Má-li každá kultura odlišné hodnoty, propaguje a odsuzuje odlišné akce – nacházejí se v kontradikci. Naturalisté však tuto kontradikci nemohou řešit, jelikož jim na základě svého pojetí významu nezbývá, než prohlásit, že zde kontradikce není a že mají pravdu příslušníci obou kultur a touto cestou se dostávají do relativistické pozice.²⁶

Chce-li si naturalismus uchovat svou plauzibilitu, musíme nalézt příklad jeho specifikace v morálně neutrálních termínech, které lze brát jako korektní. Otázkou ale je, zda mohou být podobné specifikační termíny, jako „naplňující fundamentální lidské potřeby morálně neutrální.“²⁷ V opačném případě se naturalismu opět obrátí do relativismu.

Vezmeme-li v potaz příklady fundamentálních lidských potřeb, jako je například potřeba přežít, zjišťujeme, že je relativní s ohledem na cíl – například terminálně nemocní pacienti prodlužování přežití nemusí považovat za svou potřebu.²⁸

Jako druhý příklad navrhované neutrální specifikace může posloužit pojem „lidské vzkvétání.“ Jedná se pojem, který v podobě termínu „eudaimonia“ aplikoval již Aristoteles. Nicméně Aristoteles sám odmítl považovat pojem blaženost za neutrální.²⁹

---

²⁵ Zde vidíme přesnou obdobu emotivistického náhledu

²⁶ Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 69

²⁷ Tamt., s. 71.

²⁸ Tamt., s. 74

²⁹ „Tolik budiž úvodem poznamenáno i o posluchači, i o tom, jak si tu třeba počínat, i o tom, jaký úkol si vytyčujeme. Ježto každé vědění a záměrná volba touží po nějakém dobru, promluvme opět o podstatě účelu, k němuž dle našeho soudu směřuje nauka politická, a které dobro ze všech vykonatelných dober je nejvyšší. Téměř většina lidí se shoduje ve jméně, jež mu dávají. I obecné množství i vzdělanci totiž nazývají je blažeností

Aristoteles tedy Harovi slouží jako důležitá opora ve svém vymezení vůči deskriptivistům, kteří z něj již nemohou vycházet. Emotivisté kupodivu referenci k Aristotelovi nepoužili. Jak bude poukázáno níže, Harovo historické zakotvení je výrazně bohatší.

U libovolné lidské potřeby se tedy lze v konečném důsledku ptát proč je zastávána a vždy lze nalézt její zpochybnění – různí lidé mají různé potřeby a i ta samá potřeba, jako je například rozkvět, lze vnímat rozdílně. Potřeby jsou tedy vždy relativní vzhledem ke konkrétnímu účelu.³⁰

Definují-li tedy naturalisté „dobré“ referencí k takové potřebě, jsou opět díky pluralitě možností odkázáni k relativismu.

1.1.1.1 Je Hare skutečně odpůrcem naturalismu?

Ve světle zmíněné Harovy kritiky naturalismu se nabízí alternativní interpretace Harova postoje, která otupuje ostří jeho kritiky a naznačuje určitou míru shody vlastních Harových tezí s teoriemi naturalistů, čímž dle nich ztrácí Harova kritika značnou část svého opodstatnění a ztrácí explanační výhodu vůči emotivismu ve smyslu alternativy vůči naturalistickému přístupu.

---

a myslí, že být blázen jest totéž, jako dobře žít, dobře jednat a dobře se mít. Avšak v odpovědi na otázku, co jest blaženost, jaká jest její podstata, jsou v nesnázech a nestejně se o tom vyjadřuje obecné množství a mužové moudří.. Neboť jedni jmenují něco zřejmého a zjevného, například rozkoš nebo bohatství nebo čest, druzí zase něco jiného, ba často i tentýž člověk uvádí něco jiného – je-li nemocen, jmenuje zdraví, je-li chud, bohatství.“

Aristoteles, *Etika Nikomachova*, Rezek, Praha 2009., s. 25-26.

³⁰ Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, Clarendon Press, Oxford, 1997, s. 75.

Prvním význačným článkem je v tomto směru stať H. M. Robinsona *Is Hare a naturalist?* Dle Robinsona jsou hlavními pilíři Harova zamítnutí naturalismu preskriptivismus a univerzalita. Preskriptivismus představuje vlastní vymezení vůči deskriptivismu, univerzalita tomuto přístupu poskytuje racionalitu. Dle Robinsona jsou však tyto pozice neslučitelné – „Harovo rozhodnutí užít princip univerzality k vytvoření utilitarismu vedlo k destrukci antideskriptivistického a antinaturalistického elementu v preskriptivismu.“³¹

Na základě analýzy Harových textů dochází Robinson k závěru, že se během vývoje svého myšlení začíná Hare klonit k závěru, že je teze o tom, že by každý měl být utilitarián, stává nezbytnou pravdou, dostupnou na základě analýzy etických termínů, zejména vlastnosti univerzality. Podle Robinsona nelze řádně univerzalizovat normativní soud, ve smyslu vložení vlastní mysli do pozice všech afektovaných osob a dání rovné váhy všem tužbám a zájmům, aniž bychom se stali Harovým utilitariánem. Robinson uznává, že ve spisu *Freedom and Reason* je Hare od tohoto závěru uchráněn na základě jeho konceptu fanatika, který bude rozebrán níže. Fanatik je člověk, který vytváří univerzálně platný normativní soud, aniž by respektoval utilitární závěry. Jak uvádí Hare ve spisu *Freedom and Reason*, je to právě Fanatický nacist, jež je připraven obětovat sebe samého ve službě svého ideálu, a jehož nelze od tohoto záměru odradit žádnou argumentací, který chrání Harovu pozici před nařčením z naturalismu.³²

Na základě Harova konceptu pojmu prozíravost,³³ který demonstruje na základě Harova článku *Ethical theory and Utilitarianism*. Dle Robinsonovy interpretace spočívá Harovo pojetí prozíravosti zaprvé ve ztotožnění prozíravosti s racionalitou, zadruhé

---

³¹ Robinson, H. M., *Is Hare a naturalist?*, in: *The Philosophical Review*, Volume XCI, Number 1, January 1982, s. 73.

³² Hare, R. M., *Freedom and Reason*, Clarendon Press, Oxford 1963, s. 192.

³³ Prudence

v definování prozíravosti v termínu tužby.³⁴ Na základě této interpretace dochází Robinson k soudu, že pokud X fundamentálně touží po P a pouze určitý skutek může dovést X k P, poté je na základě ryze utilitární interpretace Harovy teorie možno říct, že je pro X racionální touto cestou P dosáhnout. Robinson zde vychází z Harova článku *Wanting: Some pitfalls*, ve kterém Hare uvádí pro ilustraci svého antinaturalistického přístupu v etice příběh, ve kterém vede na lodi rozhovor James se svým strýcem Johnem. James zde vyjadřuje, že není na světě nic víc, co by si přál, než mít půl milionů dolarů, přičemž jedinou možnou cestou, jak je získat, je shodit strýce Johna z lodě do vody a utopit jej v ní. Hare zde uvádí, že řešením z pozice naturalistické verze utilitarismu je právě toto svržení Johna Jamesem. Argumentem zde je prezentování Jamesovy touhy po penězích jako nejvyšší přítomné touhy, k jejímuž uznání byl dotazem přiveden i John, kterého se James zeptal, co by činil, pokud by byl ve stejné situaci. John odpovídá, že řešením je jeho svržení do vody, a tak je svržen.³⁵

Dle Hara je ale řešení této situace logicky chybné. Nelze podle něj přistoupit k tezi, že „Pokud je jedinou cestou k dosažení určitého cíle přijmout určité prostředky, poté je kdokoliv, kdo si přeje dosáhnout tento cíl, oprávněn přijmout tyto prostředky.“³⁶ Z Johnova souhlasu, že Jamesova jediná cesta k dosažení jeho cíle je svrhnout Johna z lodě nevyplývá Johnův souhlas s imperativní premisou „Ať získá James půl milionů dolarů“. Johnův souhlas s realizací svého svržení do vody je tedy nutno brát pouze jako hypotetický souhlas, který by dosáhl své aktualizace při Johnově souhlasu s uvedenou premisou, se kterou však souhlas nevyjádřil. V této situaci nenaplněné premisy nelze realizovat konsekvent hrající v Jamesův prospěch.

---

³⁴ Robinson, H. M., *Is Hare a naturalist?*, c. d., s. 84.

³⁵ Hare, R., M., Hare, R., M., „Wanting: some pitfall“, in: Hare, R. M. (ed.), *Practical inferences*, Macmillan education, Oxford 1971, s. 44-45.

³⁶ Tamt., s. 49.

Lze tedy odmítnout Robinsonův argument, že na základě skutečnosti, že je ve světle svých zájmů pro Jamese racionální a prozíravé zabít strýce Johna, že by tak měl učinit.

V tomto světle se jeví problematický i Robinsonův argument o ztotožnění racionálního a prozíravého u Hara. Robinson zde vychází z Harových formulací z článku *Ethical theory and Utilitarianism*,³⁷ ve kterých se Hare vyjadřuje o spojitosti racionality a prozíravosti. Hare však v tomto článku explicitně nedefinuje racionalitu ve smyslu vypočítavé prozíravosti, pouze pracuje s racionalitou, která se v daných případech v prozíravosti uplatňuje, nehovoří však o racionalitě jako takové. Hare zde výslovně zmiňuje, že pokud jsem racionální, nemohu ignorovat prozíravost, ale musím ji univerzalizovat, což v tomto případě znamená dát rovnou váhu rovným zájmům všech zúčastněných stran a touto cestou prosazovat utilitární ideály.^{38 39}

Prozíravost samu o sobě můžeme vyjádřit jako sledování určitého zájmu, perfektní prozíravost jako sledování zájmu na podkladu racionální znalosti a nezmatenosti. Lze však

---

³⁷ „Takto je nestrannost, která je účelem Rawlsova závoje nevědomosti dosažena čistě formálními prostředky, a tak je účel jeho naléhání, aby jeho zúčastněné strany byly racionální, to znamená prozíraví“ Hare, R. M., „Ethical Theory and utilitarianism“, in: Lewis H. D (ed.), *Contemporary British Philosophy*, Allen and Unwin, London 1976, s. 25.

³⁸ Viz Tamt., s. 26.

³⁹ „Pokud činím morální soud, zahrnují do něj univerzální preskripce. Ale v předepisování, ač univerzálním, nemohu, pokud jsem racionální, ignorovat prozíravost v celku, ale musím tuto prozíravost univerzalizovat. Řečeno zřetelněji toto znamená, že ať už soudím ve svůj vlastní zájem, či ve prospěch zájmů někoho jiného, musím se ptát nikoliv, co bych si já, či on skutečně v přítomnosti přál, ale co, prozíravě řečeno, bychom si měli přát. Je to z tohoto racionálního úhlu pohledu (v prozíravém smyslu racionálního), ze kterého musím činit své univerzální preskripce. Jinými slovy, je to racionalita, skrze niž musím soudit a toto zahrnuje přinejmenším souzení s jasnou a nezmatenou ideou toho, co říkám a se znalostí skutečných důsledků preskripcí, kterou vydávám a to vůči mně i druhým. Zahrnuje rovněž, pokud beru v úvahu tužby druhých, zvažování jaké by mohly být, pokud by tito druzí byli perfektně prozíraví – tj. pokud by toužili pouze po tom, po čem by toužili, pokud by byli plně informovaní a nezmatení. Takto může být morálka, alespoň pro utilitariány, založena jedině na prozíravosti, jež musí být univerzalizována.“ Tamt., s. 28.

připustit, že v tomto článku Hare neodděluje slova „racionální“ a „prozíravý“ explicitně. V tomto směru lépe poslouží Harův článek *What makes choices rational?* Racionální soud zde Hare definuje jako soud založený na obeznámení s logikou a fakty, tj. založený na porozumění tomu, co je míněno slovy a touto cestou pochopení jejich logických vlastností a znalostí faktických důsledků volby.⁴⁰ O co u racionálního soudu nejde, je koncentrování se na zájmy dané osoby a jednání v souvislosti s nimi. Úvaha, že vstupuje na scénu další fakt mimo logické porozumění a znalost faktických okolností, jako je například fakt, že volba uskuteční něčí zájem, je vnesením roviny prozíravosti na scénu a nemající souvislost s ryzí racionalitou soudu – teprve na základě znalosti okolností je možné volit, co člověk myslí, že bude v jeho zájmu. Není to však otázka faktů, či logiky, která by určovala, jakou možnost budeme volit, volbu učinit musíme na základě své úvahy. Fakta a logika ale určuje mezi možnostmi, jež volíme a na základě jejich porozumění můžeme volit více racionální alternativu.⁴¹

Nyní je nezbytné vrátit se zpět k Robinsonově úvaze o Harově ztotožnění racionality a prozíravosti a o následném Harově obvinění z naturalismu. Robinson uvádí, že je pro Jamese na základě Harových tezí racionální a prozíravé zavraždit strýce Johna. Není zde totiž údajně žádné zdání, že je James ovlivněn nedokonalými informacemi, tudíž je tedy na základě Robinsonovy analýzy Jamesova touha racionální a prozíravá dle Harových standardů.⁴² Tato teze se však dostává do konfrontace jednak se zmíněným napětím mezi pojmy „racionální“ a „prozíravý“, navíc je možno argumentovat tezí, kterou Robinson nebere v potaz, a tou je, že Jamesova volba zavraždit Johna, ač je prozíravá, není racionální ve smyslu dokonalého obeznámení s fakty. Těmito fakty, které mohou hrát v jeho neprospěch a které mohou na jeho volbu vrhnout stín, může být nemožnost univerzalizovat soud, že by každý v Jamesově pozici

---

⁴⁰ Hare, R. M., „What makes choices rational?“, in: *The Review of Metaphysics*, Volume 32, Number 4, Jun. 1979, s. 627.

⁴¹ Viz tamt., s. 633.

⁴² Robinson, H. M., *Is Hare a Naturalist?*, c. d., c. d., 84.

zavraždil svého Johna. Ostatně jak bylo uvedeno výše, sám John nemusí přijmout premisy, které stojí v centru Jamesova požadavku a v důsledku toho se podstata legitimacy Jamesovy volby rozpadá. Ve světle této úvahy lze označit Robinsonovu tezi o Harově nevyhnutelném uznání naturalistického závěru v podobě vyvození ryze praktického závěru z faktických premis v podobě Jamesovy tužby za nedokonale vyargumentovanou. Nařčení R. M. Hara z upadnutí do naturalismu tedy v tomto případě padá.

Druhé obvinění vznesené vůči Harově naturalismu bylo vzneseno ze strany Eleni Kalokairinou. Dle něj je problematickou otázkou, jak lze dospět k morálním závěrům, jež jsou utilitární formy, z pravidel, které jsou dány logickými rysy morálního jazyka.

„Protože z lingvistických premis samých, na základě čistě formálního odůvodňování, nevyplývá žádný normativní princip. O to méně je implikován normativní princip utilitarismu.“⁴³

Vyvození normativního principu se dle Hara v tomto případě událo na základě definování logických rysů morálního jazyka, jako je u Hara preskriptivita a univerzalita, v termínech jeho vlastních kritérií etické teorie. Jak se k tomuto vyjadřuje Hare sám, „v této cestě partikulární koncepce morálního jazyka nevyhnutelně vede ke konkrétní normativní teorii.“⁴⁴

Hare je zde tedy napadán, že jeho teorie není skutečně neutrální, tak jak se ji snaží formulovat a že tedy nevyhnutelně upadá do naturalistických koncepcí s vymezeným normativním obsahem, které se pokouší napadat.

---

⁴³ Kalokairinou, Eleni. *From Meta-Ethics to Ethics. An overview of R. M. Hare's Moral philosophy*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2011, s. 256.

⁴⁴ Tamt.

Ukázala-li by se tato výtky oprávněná, Harova teorie by ztratila jakoukoliv explanační výhodu v non-kognitivním prostředí a emotivismus by se tak stal dominantní alternativou vůči deskriptivismu.

Otupit ostří této kritiky se však pokouší otupit Peter Singer přijetím významu ústředního Harova logického konceptu – univerzality. Právě na základě neomezeného konceptu univerzality je možné se bránit soustředování pozornosti na určité preference určité konkrétní skupiny na základě argumentu arbitrárnosti. Teprve na základě konceptu neomezené univerzality je možné dosáhnout zohledňování preferencí všech zúčastněných stran.⁴⁵

Argumenty, které se pokoušejí prokázat, že Harovy logické koncepty vycházejí z jeho konkrétní etické pozice, na základě čehož ztrácí Hare oprávnění vymezovat se kriticky vůči naturalismu, se tedy jeví jako přinejmenším polemické a nelze je nekriticky přijmout.

Jediné, co lze, je možnost pozastavit se nad skutečností, že Harovo dílo vzbudilo tuto kritickou zpětnou vazbu upozorňující na určitou spřízněnost s koncepty, vůči kterým se kriticky vyrovnává a ptát se proč tomu tak je. Co nelze této kritice upřít je skutečnost, že se Hare ve svých analýzách utilitarismu a ve svých pozitivně vymezených etických úvahách dostává do blízkosti naturalistických úvah a v tomto ohledu se stává snadnějším terčem kritiky, než emotivisté, kteří staví do centra svých snah vymezení se vůči tomuto ztotožňování daleko explicitněji.

---

⁴⁵ Viz. Singer, P., „Reasoning towards Utilitarianism“, in: Seanor, D (ed.), *Hare and Critics. Essays on Moral Thinking*, Oxford University Press, New York 1988, s. 156-157.

1.1.2 Intuicionismus

Problematika intuicionismu a role intuicí v etice je pro R. M. Hara natolik významná, že se vůči ní vymezuje napříč celého svého díla, ať už v pozitivním, či negativním světle.

Intuicionismus je dle Hara pozicí, která tvrdí, že „pravdivostní podmínkou morálních tezí je držení specificky morálních vlastností, které nemohou být definovány bez zavedení nějakého morálního termínu do definiens.“⁴⁶

Dle tradičního pojetí Intuicionismu v Moorově podání je nezbytné vyloučit naturalistické pojetí definování etických termínů. V tomto negativním pohledu vůči naturalismu by tedy měl mít intuicionismus s Harovým preskriptivismem shodnou pozici. Harova výtka vůči intuicionismu však spočívá v nařčení Moora a jeho následovníků z jejich „neochoty opustit tradiční pohled na způsob, v jakém mají slova význam.“⁴⁷ Intuice je předpokládána jako způsob vědění určující zcela s konečnou platností a objektivitou pravdu, či nepravdu morálního soudu. Jak ale argumentuje Hare, může nastat situace, kdy se dva lidé liší v pohledu na morální otázku a přitom si oba nárokují intuitivní korektnost jejich vlastních pohledů – poté neexistuje cesta na vyřešení této situace, jelikož oba začnou vinit toho druhého, že je jeho intuice chybná. Racionální cestu řešení tohoto sporu intuitivismus nenabízí. Další obtíží intuicionistů je, že si nárokují objektivitu svých pohledů bez ohledu na skutečnost, že se odvolávají na intuici jako takovou, která je nesporně subjektivní díky tomu, že jak ukazuje současná psychologie morálky, je tato morální intuice závislá na morální výchově a dalších nahodilých příčinách.^{48 49}

---

⁴⁶ Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 82.

⁴⁷ Hare, R. M., „Ethics“, in: Hare, R. M., *Essays on the Moral Concepts*, c. d., s. 45.

⁴⁸ Viz tamt., s. 47.

1.1.3 Racionalismus

Problémům racionalistického náhledu na etiku se Hare prioritně věnuje v kapitolách racionalismus a Kant ve své knize *Sorting out Ethics*.

Právě Kantovo dílo je pro Harovo pojetí racionalismu klíčové. Kant je pro Hara klíčovým představitelem racionalismu v pozitivním směru, to znamená ve smyslu propojení deskriptivismu založeného na logicky racionálním normativním ideálu a preskriptivismu založeném na důrazu k následování těchto maxim.⁵⁰ Zde je třeba zdůraznit Kantův důraz na procedurální a nikoliv schématicky deskriptivistický element, kterým je prochnuto Platonovo dílo. Kantovo jednání takovým způsobem, abychom si přáli, aby se maximum našich akcí stalo univerzálním zákonem je v tomto smyslu ideálně preskriptivním ideálem, který pozdější Harovo dílo silně ovlivňuje.

Propojení s deskriptivním elementem je důraz na logicky závazný charakter těchto Kantových preskripcí, které zavazují jednatele k jednání k deskriptivně vymezenému jednání, byť nikoliv definovanému v konkrétních akcích. Zásadní zde je nezbytnost logické konzistence ve vlastním jednání v souladu s maximami, aby nebylo dosaženo utonutí v kontradikcích.⁵¹

V tomto směru považuje Hare objektivitu nikoliv za korespondenci s fakty, ale skutečnost zaujímání objektivních preskripcí spočívajících v takovém hodnocení druhých nalézajících se

---

⁴⁹ Viz. Haidt, J., *Morálka lidské mysli. Proč lidstvo rozděluje politika a náboženství*, Dybbuk, Praha 2013., s. 49-50.

⁵⁰ Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 129.

⁵¹ Viz tamt., s. 130.

v určitých faktických konstelacích, jako kdybychom se v těchto situacích nalézali my samotní.⁵²⁵³

Souhrně vzato je pro Harův preskriptivismus Kantův racionalismus zásadním inspiračním zdrojem, zejména díky svému komplexnímu a sofistikovanému pojetí morálního odůvodňování založeném na pohledu na druhé nikoliv jako na prostředky, ale účely.⁵⁴

1.1 Pohled emotivismu

Tímto byly ve stručnosti nastíněny základní inspirační zdroje Harova preskriptivismu. V následující podkapitole se budu z důvodu srovnání zabývat inspiračními zdroji emotivismu.

Nebudu se zde tímto tématem zabývat podrobně, jelikož je tomuto tématu věnována má bakalářská práce a významná kniha *Ethical emotivism* od Stephena Satrise, která může sloužit jako hlavní studijní pramen v tomto směru.⁵⁵

---

⁵²Viz tamt., s. 134

⁵³ Rather, in preferring what we prefer, morality compels us to accommodate ourselves to the preferences of others, and this has the effect that when we are thinking morally and doing it rationally we shall all prefer the same moral prescriptions about matters which affect other people (though in matters which do not, we remain free). Hare, R.M., *Moral thinking*, c. d., s. 228

⁵⁴ Hare, R.M. *Sorting out Ethics*, c. d., s. 149.

⁵⁵ Viz Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu*, c. d., s. 14

Ve stručnosti tedy lze vylíčit kontrast emotivistického pohledu na své inspirativní kořeny oproti Harovu pohledu.

Jak bylo vylíčeno výše, hlavní Harův inspirační zdroj je Kantův racionalismus a utilitarismus se selektivní emotivistickou příměsí.

Emotivismus A.J. Ayera a Charlese Leslie Stevenzona se naproti tomu vůči jakémukoliv formě racionalismu a utilitarismu striktně vymezuje.

Za klíčové inspirátory Ayerova emotivismu lze považovat R.B Perryho se svým rozlišením mezi „*disagreement in belief*“ a „*disagreement in interest*“, kde je pojem „*belief*“ překládán jako faktický názor a „*interest*“ jako hodnotový postoj založený na osobních emocionálních pnutích.⁵⁶ Stevenson později pojem „*interest*“ změnil na „*attitude*“.

Klíčovou myšlenkou, která prostupuje touto distinkcí a celým následným vývojem emotivistického hnutí je přesvědčení o nemožnosti řešení hodnotových rozporů racionálními argumenty vzhledem k emočnímu založení těchto soudů, které je nepřístupné vůči faktické argumentaci díky odlišnému založení situací, kdy jsme v neshodě ohledně hodnot a ohledně faktů. Můžeme mít totiž naprostou shodu ohledně všech faktů dané situace a přesto být v neshodě ohledně způsobu hodnocení těchto faktů – můžeme být ve shodě ohledně „*belief*“ a přesto stále v neshodě ohledně „*attitude*“.

R. M. Hare zastává daleko méně vyhrocené pojetí této představy, protože věří v racionální řešitelnost většiny neshod v hodnotách na základě věcné argumentace, nelze u něj tedy tvrdit, že by jeho inspirativní kořen byl shodný vůči emotivistickému.

Mezi další inspirátory emotivistického hnutí pokračujících v rozvoji nepřekonatelné distinkce mezi normativními a faktickými soudy byly Herman Lotze, který je zakladatelem moderní

---

⁵⁶ Viz Satris, S., *Ethical Emotivism*, c. d., s. 21-25.

filozofie hodnot, ve které tvrdá, že v morálních soudech nelze operovat s pravdivostní hodnotou, která je součástí soudů teoretických.^{57 58}

Následníky Lotzeho byly Windeband, Brentano a Ehrnhels.

Ehrnfels má klíčový význam pro rozvoj emotivistického hnutí ve směru Inspirace Pearryho metod ovlivňování postojů druhých, které ovlivnily Stevensonovo pojetí persuasivních definicí.

Mezi těmito metody se nalézají Síla, Příklad a sugesce. Ve všech těchto metodách jde o generování zájmů druhé strany o dané předměty skrze atraktivní líčení daného předmětu tak, aby byla navozena pozitivní emocionální konstelace u druhé strany.⁵⁹

Mezi závěrečné autory, které v souvislosti s inspirací emotivismu nelze nezmínit, patří Richards a Ogden, kteří ve své knize *The meaning of meaning* přišli s explicitní distinkcí emotivního a deskriptivního (symbolického významu), kde „věty mající symbolický význam referují k faktickému stavu věcí a mají za cíl vzbudit „*belief*“, neboli přesvědčení o tomto stavu věcí... Věty mající emotivní význam mají za cíl vyjadřovat a vyvolávat „*attitudes*, „*feelings*“ a „*emotions*“ Slovo „dobré“ jakožto etický pojem je zahrnut v této třídě.“⁶⁰

---

⁵⁷ Viz tamt., s.7

⁵⁸ Viz Plaček, J., Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu s. 15.

⁵⁹ Viz tamt. s. 16

⁶⁰ Srov. Satris., Ethical emotivism, c.d. s. 18.

Z výše uvedeného srovnání je patrný značný rozdíl v inspirativních směrech. Tento rozdíl lze sumarizovat následovně: Richard M. Hare považuje za svůj klíčový inspirativní zdroj Racionalismus v Kantově pojetí v kombinaci s utilitárními a emotivistickými prvky.

Emotivismus se naproti tomu vůči racionalismu a utilitarismu striktně vymezuje a své výchozí premisy vyvozuje výlučně od Německo-rakouské myšlenkové hodnotové školy 19. Století.

V konečném důsledku však díky Harově přihlášení k emotivismu přejímá souběžně Hare spolu s ním i jeho inspirační zdroje, byť se k nim ve svých publikacích nehlásí.

Zásadně společným bodem obou směrů je negativní pohled na Intuicionismus a naturalismus. Harův preskriptivismus i Stevensonův a Ayerův emotivismus sdílí tytéž negativní argumenty vymezující se vůči těmto směrům.

2 HARE A EMOTIVISMUS – POROVNÁNÍ ZÁKLADNÍCH PREMIS

2.1 Harova kritika emotivismu

2.1.1 Vysvětlení významu emotivismu v systému Harovy etiky

Jak bylo poukázáno výše, význam emotivismu je ve směru poskytnutí klíčového Harova inspiračního zdroje nevýslovně vysoký. Zjednodušeně řečeno Harovo pojetí metaetiky je od emotivistického hlediska natolik zásadní, že je některými autory preskriptivismus považován za neoddělitelný od emotivismu až v tom stupni, že může být považován za jeho specifický druh.⁶¹ Někteří autoři pojednávající o dějinách metaetiky došli dokonce až tak daleko, že o R.M. Harovi a jeho preskriptivismu nepojednávají vůbec, nebo jej zmiňují pouze silně okrajově v jediné větě jako sofistikovanějšího pokračovatele Ayerova emotivismu.⁶² Andrew Fischer dovádí tento odklon od preskriptivismu do takové míry, že Hara zmiňuje pouze v poznámce dalšího čtení k emotivistické teorii, kde o něm pouze uvádí, že rozvinul emotivistické hnutí do preskriptivismu.⁶³

---

⁶¹ Viz Kerner, Satris

⁶² Viz Miller, *An introduction to contemporary metaethics*, Polity, Cambridge 2003., s.26.

⁶³ Viz Fischer, A., *Metaethics, An Introduction*, Acumen, Durham 2011, s. 37.

Je tedy zjevně nesporné, že je význam emotivismu pro celkové uchopení Harovy teorie značný a nelze tedy pokračovat o pojednání o samotném Harově preskriptivismu bez podrobného pojednání o tomto vztahu k původnímu emotivismu.

2.1.2 Pozitivní přínos emotivismu pro Hara

Pozitivní přínos emotivismu pro Harův preskriptivismus se ve světle výše uvedeného jeví jako zjevný. Hare emotivismu vděčí za poskytnutí klíčových východisek, ze kterých ve svých metaetických teoriích čerpal. Samozřejmě je v konečném důsledku kombinuje s utilitaristickými tendencemi a východiska Kantova racionalismu, vliv emotivismu je však v jeho díle natolik zásadní, že se řadě autorů jeví, že Harův emotivismus zastihuje veškeré jeho jiné, ať už utilitaristické, či racionalistické motivy, kterými se dle svých slov pokoušel emotivismus zdokonalit.

Nyní nastává čas pokusit se tyto emotivistické inspirační momenty v Harově myšlení rozebrat v plné šíři.

V líčení zásadního významu emotivismu pro vývoj Harovy koncepce je dobré začít pojednáním Davida Copp, které bude dále analyzováno přihlédnutím ke zdrojům.

Copp analyzuje vztah Richarda Harra a emotivismu ve směru silně shodných tendencí. Tyto shodné tendence Copp nalézá v několika ohledech. Prvním z nich je víra v to, že morální soud vyjadřuje konativní „attitude“, neboli emotivní názor směřující k propagování určitého způsobu jednání.⁶⁴

---

⁶⁴ Copp, D., *Morality in a natural world. Selected Essays in Metaethics*, Cambridge University Press, New York 2007., s. 161

Druhou shodu nalézají ve shodě mezi Harem a Stevensonem v analýze vztahu deskriptivního a emotivního významu, oba tyto autory řadí do stejné skupiny antirealistického expresivismu – zásadní je u obou emotivní význam a nesouhlas s realistickým expresivismem, který referuje k deskriptivně pojatým morálním vlastnostem.⁶⁵ Stejný postoj zastává Blackburn ve svém příspěvku v knize *Oxford handbook of ethical theory*, kde ztotožňuje Richarda Hara a Stevensona ve směru identické analýzy deskriptivního významu a emotivní role normativních soudů směřujících k vedení akce. Rozdíl akorát spatřuje ve větším důrazu na samotné preskripce vedoucí ke snaze normativní jednání určitým způsobem nasměrovávat, v tomto směru je Hare ovlivněn Kantem a Blackburn tento rozdíl uznává.⁶⁶ V konečném důsledku je ale Harovo pojetí preskripce díky svému emočnímu založení vyplývající z rozdílu preskriptivních normativních rámců v různých kulturních oblastech silně emotivistické. Nic na sepejetí s emotivistickým východiskem nemění ani inspirace Kantovou stranou.

Hare totiž přesvědčivě vysvětluje, že ač je Kantův racionalismus stavěn do opozice vůči expresivismu, ve skutečnosti je tato opozice nepatřičná, jelikož Kant nepopírá, že jsou morální maximy výsledkem rozhodnutí vůle. Navíc Kantovo pojetí morálního zákona vylučující upadnutí do vlastních kontradikcí ve směru zákazu vedení jednání, které se neslučuje s našimi vlastními maximami, v žádném případě není v rozporu s emotivistickým přijetím logiky v normativním diskursu.⁶⁷ Jelikož se emotivismus k důrazu na logickou konzistenci hlásí také, je možno Richarda Hara označit v tomto směru za jeho plnohodnotného následovníka.⁶⁸

---

⁶⁵ Viz. tamt., s. 195-196

⁶⁶ Viz Blackburn, S., „Antirealist Expressivism and Quasi-Realism“, in: Copp, D. (ed.), *The Oxford Handbook of Ethical Theory*, Oxford University Press, New York, 2006,

⁶⁷ Viz tamt., s. 159.

⁶⁸ K emotivistickému pojetí logiky viz Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu*, c. d., s. 37 a s.48-50

Blackburn uzavírá svou analýzu tezí o shodě mezi Ayerem, Stevensonem, Harem a Allanem Gibbardem o deskriptivním pojetí morálních soudů, které dle nich nemůže vysvětlit normativitu, která zahrnuje právě konativní „attitude“.⁶⁹

Dle významné knihy *Ethical Emotivism* Stephena Satrise je pro Harův preskriptivismus relevantní v následujících bodech týkajících se zejména užití emotivního jazyka

- 1) Emotivní jazyk je zasazen do lingvistické struktury, která se vztahuje k vyjádření postojů
- 2) Emotivní jazyk vchází do hry během procesu rozvažování – zakládá priority, východiska – například racionálně sice člověk ví, že být tlustý je nezdravé, ale přesto má rád tučné jídlo – jeho priorita je tudíž vysoce emotivní, nikoliv racionální)
- 3) Formulováním problému v emotivních termínech se nelze vyhnout tomu, že emotivní jazyk bude užit i v odpovědi
- 4) Emotivní jazyk se také může objevit během diskuse užitím normativních termínů – „zdravý“, „perverzní“⁷⁰

Hare tedy vysoce oceňuje Emotivistické pojetí distinkce emotivního jazyku vůči deskriptivně naturalistickému pojetí. V dalších bodech se dle Satrise pokouší Hare vůči emotivismu vymezit, ale k tomuto tématu se dostanu v další podkapitole.

Harovu shodu s emotivismem dále ve své zásadní publikaci zabývající se emotivismem analyzuje Colin Wilks. Harův vztah k emotivismu vnímá jako snahu o jeho rozšíření, či zdokonalení.⁷¹ Wilks podrobně rozebírá Harovu kritiku emotivismu, ale analyzuje také

---

⁶⁹ Viz tamt., s. 265.

⁷⁰ Satris, S., *Ethical Emotivism*, c. d., s. 145-146.

⁷¹ Viz Wilks, C., *Emotion, Truth and Meaning. In Defense of Ayer and Stevenson*, Kluwer academic publishers, Dordrecht – Boston – London 2002, s. 79.

pozitivní emotivistické body, ze kterých Hare vychází. Pozitivní východiska emotivismu, ze kterých Hare dle Wilkse výslovně vychází, nazývá takto:

- 1) Zamítnutí deskriptivismu
- 2) Rozdělení morálního významu na emotivní a deskriptivní význam
- 3) Funkce soudu jako navádějící k akci
- 4) Víra v to, že soudy mohou být podpořeny důvody⁷²

Zejména v posledních dvou aspektech Hare dle Wilkse emotivisty kritizuje, k tomu se ale dostanu níže.

Stejně tak Kerner ve své knize *The Revolution in Ethical Theory* poznamenává, že je emotivismus pro Hara významným pozitivním stimulem a to hned v několika shodných bodech:

- 1) Charakteristikou morálních soudů je jejich spojení s jednáním
- 2) U morálních soudů je nezbytné zdůraznění imperativního charakteru – charakteristickou částí libovolné definice v normativním diskursu je zahrnutí preskriptivního imperativu – studium morálního jazyka se tímto stává studiem imperativů.
- 3) Shoda v pojetí emotivního a deskriptivního významu – právě v emotivním významu morálních soudů obsažen imperativní element⁷³

---

⁷² Viz tamt., s. 80.

⁷³ Viz Kerner, G. C., *The revolution in ethical theory*, Oxford University Press, Oxford – New York 1966, s. 138-139.

Tolik bylo sekundárních zdrojů. Nyní se podíváme, co nám k problematice svého pozitivního vztahu k emotivismu může říct sám Hare.

Patrně nejexplicitněji líčí Hare svůj vděk vůči emotivistické inspiraci ve své knize *Essays on Political Morality*, kde zmiňuje, že „může čestně říct, že profesor Ayer je více odpovědný než kdokoliv jiný za vržení do správného směru v morální filozofii.“⁷⁴ Mezi Ayerovy pozitivní inspirativní body zde Hare uvádí tezi o tom, že „etické termíny neslouží pouze k vyjádření pocitů, ale také k vyburcování pocitů a k stimulaci akce.“⁷⁵ Ač Hare s tímto instrumentálním pojetím normativních soudů („getting to“) nesouhlasí, jak bude zmíněno níže, vzal si z této Ayerovy teze pozitivní poučení v tom směru, že jsou i jiné charakteristiky, jimiž lze morální soudy označit, mimo deskriptivní pojetí.⁷⁶ Tímto Ayer také Hara inspiroval k přemýšlení o roli těchto normativních soudů v jazyce, díky čemuž se Hare stal význačným členem metaetického pohledu na etiku.

Nejdůmyslněji se Richard Hare k problematice svého vztahu k emotivismu vyjadřuje ve svých knihách *Sorting out Ethics* a *The Language of Morality*.

Ve své knize *Sorting out Ethics* se Hare pokouší nalézt východisko z věčného kolapsu naturalismu do relativistických tendencí, který je dle něj dán tím, že jednotlivé kultury definují slovo „dobré“ různým způsobem.

Emotivisté se dle Hara pokusili tomuto problému vzdorovat tím, že přidaly do analýzy významu morálních tezí prvek, který je již nečinil čistě deskriptivní.⁷⁷ První tento prvek je

---

⁷⁴ Hare, R. M., *Essays on Political Morality*, Clarendon Press, Oxford 1998, s. 62,

⁷⁵ Tamt.

⁷⁶ Viz tamt., s. 64.

⁷⁷ Viz Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 104.

expresivní – vyjádřením morální teze vyjadřují svůj vlastní postoj, Stevensonovými slovy se jedná o postoj souhlasu, neboli dispozice jednat ve směru, který schvalují a postoj motivovaný k povzbuzování druhých jednat stejným směrem.⁷⁸

Zahrnutí tohoto preskriptivního elementu a vyloučení představy, že je jediným elementem významu morálních tezí jejich pravdivostní podmínka, považuje Hare v tomto textu za hlavní přínos emotivismu.

Mezi pozitiva, kterých si na emotivismu vysoce považuje, nelze neuvést rozlišení evaluativního a deskriptivního významu. V preskriptivním významu Hare aktivně čerpá z pojetí funkce morálních soudů jako sloužících k vedení jednání, která je klíčovou součástí významu morálních termínů, což deskriptivisté odmítají.⁷⁹

Deskriptivní význam naproti tomu Hare od Stevensona přejímá z toho důvodu, že rozlišuje morální soudy od čistých imperativů. Význam deskriptivního významu v tomto směru spočívá v umožnění morální argumentace o důvodech k morálním soudům. V tomto směru deskriptivní význam inspiroval Harovo pojetí univerzalizmu v etice v tom směru, že uznáním určité deskriptivní kvality určitého jednání se zavazují k univerzálnímu soudu o schvalování této kvality ve všech obdobných případech.⁸⁰

Podobným způsobem oceňuje Hare zásluhu emotivistů v své knize *The Language of Morals*, kde u Ayera vyzdvihuje odmítnutí verifikačního kritéria indikativů v souvislosti s normativními soudy. Ayer dle Hara správně vyzdvihnul, že normativní soudy fungují na jiné bázi, než indikativní věty. Za oblast jejich působení Ayer uvedl imperativní oblast. Hare s touto obecnou tendencí Ayera souhlasí – v běžné hovorové rovině ji považuje za plně

---

⁷⁸ Viz tamt., s. 107.

⁷⁹ Hudson, W. D., *Modern Moral Philosophy*, Macmillan Press, Basingstoke – London 1983, s. 171.

⁸⁰ Viz Hare, R. M., „Ethics“, in: Hare, R. M., *Essays on the Moral Concepts*, c. d., s. 52-53.

adekvátní a ztotožňuje se s ní ve svých východiscích. Považuje tento způsob myšlení za správný ve svém hlavním záměru.⁸¹ V rovině filozofické má však Hare vůči Ayerovu pojetí morálních soudů jako imperativů výhrady, které rozeberu níže.

Od Stevensona Hare ve své knize *The Language of Morals* přejímá, jak bylo řečeno výše, rozlišení mezi deskriptivním a emotivním významem, které zde podrobuje detailnější analýze, která se však vysoce podobá Stevensonově pojetí, včetně přijetí teorie persuasivních definicí. V tomto směru je Hare Stevensonem ovlivněn více, než Ayerem ,jelikož silně přejímá jeho terminologické založení.

Emotivní význam Hare označuje jako evaluativní, má však stejnou funkci jako u Stevensona – emotivní význam, který přisuzujeme soudům je způsob nazírání na určité pojmy, který získáváme ve společnosti – emotivní význam dobrého známe již od dětství, jedná se o standard našeho nahlížení na deskriptivní předměty. Deskriptivní význam se naproti tomu neustále učíme – přidělujeme standardy emotivního významu nové třídě objektů, vůči kterým se vymezujeme a které doposud standard nemají.⁸²

Evaluativní význam slov je stejně jako u Stevensona primární díky možnosti užít evaluativní sílu slova za účelem změnit jeho deskriptivní význam a tímto je nastolen nový terminologický standard – jedná se o proces Stevensonových persuasivních definicí.⁸³ Persuasivní definice měnící deskriptivní význam slova na základě emotivního významu probíhá tím způsobem, že poukážu na to, že skutečnost X má doposud skrytý důsledek Y, o kterém vím, že vůči němu bude mít protistrana příznivý, či nepříznivý pohled a tím změním pohled protistrany na daný předmět – změním v jejích očích deskriptivní význam předmětu tím, že jej prezentuju

---

⁸¹ Viz Hare, R. M., *The Language of Morals*, c. d., s. 11.

⁸² Viz tamt., s. 119.

⁸³ Viz Stevenson, C. L., *Ethics and Language*, c. d., s. 233.

způsobem, který je v souladu s emotivním významem, který přisuzuje protistrana
předmětům.⁸⁴

Tolik k explicitní pozitivní analýze Emotivismu podniknuté Harem samým. V následující
popisné kapitole věnující se podrobnějšímu rozpracování Harovy etické koncepce bude
poukázáno, že přebírá v zásadě komplexní emotivistickou strukturu argumentace v etice, ale
Hare se v ní explicitně k emotivistům nehlásí, takže zde tento zásadní aspekt věci nebudu
zmiňovat.

2.1.3 Kritické posouzení premis emotivismu

Ač lze říct, že je emotivismus Harův klíčový inspirační zdroj, považuje Hare za nezbytné
souběžně se s emotivismem kriticky vyrovnat. Tato podkapitole se bude jeho kritice věnovat.

Dle Colina Wilkse panuje je Harova kritika emotivismu namířena do následujících bodů:

- 1) Emotivismus je příliš iracionální ve smyslu nedostatečně rozvinuté metodologie
logické argumentace. Morální soud dle emotivistů obsahuje na základě Harovy
interpretace prvky zacílené výlučně na ventilaci, či povzbuzování emocí bez důrazu na
odůvodňování těchto soudů.
- 2) Tam, kde emotivisté důvody pro normativní soudy vyslovují, se jedná o důvody
kauzálního a psychologického a nikoliv racionálního charakteru.
- 3) Emotivistické pojetí imperativů je dle Hara silně zaměřeno na instrumentální úsilí
přimět někoho k akceptování určitého soudu a nikoliv na sdělování těchto soudů (spor
„telling“ to vs „getting to“
- 4) Emotivisté v morálních soudech nepracují s univerzifikací morálních soudů, čímž
nenaplnují Harovu podmínku korektního užití normativních soudů.

---

⁸⁴ Pro více informací viz Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu*, c. d., s. 49.

Obdobné shrnutí Harovy argumentace vůči emotivistům nabízí i další interpreté Harovy teorie, budu se jim věnovat individuálně v poznámkách ke každému bodu.

Hare samotný se ke své kritice emotivismu vyjadřuje zejména ve své knize *Sorting out Ethics*.

Za klíčovou část emotivistické teorie považuje Hare její kauzativní funkci – přesvědčení o tom, že hlavní funkcí morálních slov je vzbuzovat pocity, či pohled, či ovlivňovat jednání. Hlavním prvkem tohoto ovlivňování jsou podle Hara imperativy, jejichž význam u emotivistů Hare spatřuje ve funkci někoho přimět k akceptování určitého soudu („getting to“).⁸⁵

Hare nezpochybňuje, že často užíváme imperativy za účelem přimět lidi dělat určité věci. Nepovažuje však za akceptovatelné vysvětlovat význam normativních imperativů v této cestě. Dá se totiž říct, že věty jiných druhů lze užít za účelem navedení lidí k činění daných věcí. Souběžně s tím lze občas užít imperativy k jiným účelům, než navádět lidi dělat určité věci. Jelikož musí být význam něco esenciálního v tvrzení, je-li tento imperativ užít za jiným účelem, nemůže být tento účel významem.⁸⁶

Hare tedy považuje za nezbytné nahradit „getting to“ slovesem „telling to“, jelikož tím, že někomu řeknu, aby byl potichu, se jej současně pokouším navést k tomu, aby tak učinil, je dle Hara irelevantní k pojetí významu řečeného. V tomto ohledu se Hare opírá o teorii řečových aktů J. L. Austina, který rozlišuje lokuční, ilokuční a perlokuční akt. Hare považuje za zásadní distinkci mezi aktem ilokučním a perlokučním.⁸⁷

---

⁸⁵ Viz Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 107.

⁸⁶ Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 108.

⁸⁷ Viz tamt., s. 109.

Perlokučním efektem teze je zde chápán jako to, čeho se tezí snažím dosáhnout. Ilokuční akt je naproti tomu to, co dělám tím, že říkám to, co říkám. Význam dle Hara nelze ztotožňovat s perlokučním efektem z toho důvodu, že něčím, co „patří konvencí k tezi jistého typu činěné v určitém druhu situace.“⁸⁸ V relevantním smyslu slova tedy nelze podle Hara dát význam bez existence konvence, že toto je způsob, jak je slovo užíváno.

Co tedy vylučuje „getting to“ a perlokuční efekt z pozice nositele významu je skutečnost, že nelze mít pro tyto jevy konvenci.

Distinkci „getting to“ a „telling to“ považuje Hare za nezbytnou i z logického hlediska, kdy je zavádějící důraz na okamžité kauzální zasažení posluchače proneseným soudem. Nejprve je totiž nezbytné říct, co je třeba učinit, zatímco proces přesvědčování je odlišný a následuje až poté.⁸⁹

Závažný je u Hara kritický bod číslo 1, to znamená jeho nařčení emotivismu z toho, že je na základě selhání v rozeznání mezi ilokučními a perlokučními akty vržen přímo do iracionalismu. Za klíčovou emotivistickou chybu považuje Hare domněnku, že jelikož morální teze nemají význam determinovaný čistě pravdivostními podmínkami, nemůže zde být žádný morální argument, či pouze omezený druh argumentace.⁹⁰

Hare tedy svou kritiku uzavírá silnými slovy, že emotivisté popírají, že morální myšlení může být racionální aktivitou. Jakožto oponent emotivismu tedy Hare považuje za svůj cíl

---

⁸⁸ Tamt., s. 109.

⁸⁹ Viz Hare, R. M., *The Language of Morals*, c. d., s. 13-14.

⁹⁰ Viz *Sorting out Ethics*, c. d., s. 113.

prokázat, že morální myšlení může být racionální a nalézt tak cestu k racionálnímu druhu non – deskriptivismu.⁹¹

2.1.4 Reakce na Harovy námitky

V reakci na Harovu kritiku je možné začít bodem, který Hare ve svých spisech v souvislosti s emotivismem rozebírá nejvíce a tím je vztah „telling to“ a „getting to“.

Dle Wilkse je Hare ve shodě s emotivisty v tezi, že „x je dobré“ = „udělej x“. Ve shodě s emotivisty Hare zdůrazňuje imperativní charakter soudů. Přesto se však vůči emotivistům ve své interpretaci Hare vymezuje.

Wilks ale argumentuje, že Harova kritika v tomto směru není plně oprávněná, jelikož „telling to“ je nejefektivnější cesta k „getting to“, jinak by zde nemohla být spojitost s jednáním, na které si Hare zakládá. Jinými slovy Hare považuje „telling to“ pouze za druh „getting to“. Problém, který zde tedy Hare vytyčuje, považuje Wilks za nikoliv faktický, ale verbální, jelikož je hranice mezi těmito pojmy vysoce mlhavá. Stejně tak je mlhavá hranice mezi pojmy persuace a rada, na které Hare v souvislosti se svou kritikou emotivismu naráží, když tvrdí, že

---

⁹¹ Viz tamt., s. 114.

emotivistické pojetí imperativů je díky svému založení v „getting to“ persuasivní, zatímco smyslem normativního úsilí má být dle Hara poskytování nepersuasivních rad.⁹²

Dle Wilkse ale Hare v tomto ohledu přehlédl fakt, že většina morálních diskurzů nepovstává ze žádosti o radu – v argumentaci o normativních otázkách obě strany sporu obvykle mají určité normativní stanovisko a neptají se tedy druhé strany na radu v těchto otázkách. Většina normativních sporů tedy vzniká na základě sporu rozdílných pevně daných stanovisek, kdy jedna strana poskytuje své postoje druhé straně, ač je o to ne vždy vyžádána.⁹³

Dá se tedy říct, že v tomto ohledu Hare selhal v porozumění reálnému normativnímu diskursu a jeho kritika není adekvátní.

---

⁹² V tomto ohledu je silným zastáncem přednosti Harova preskriptivismu proti emotivismu Walton, který zdůrazňuje Harův přínos ve snaze o eliminaci veškerých iracionálních prvků v normativní diskusi, včetně persuasivních definicí. Walton se domnívá, že Harova imperativní logika umožňuje racionální řešení daleko širšího spektra etických problémů. Viz Walton, D. N., *Ethical Argumentation*, Lexington Books, Lanham – Boulder – New York – Oxford 2003, s. 17.

Ve výsledku je však třeba brát Waltonovy závěry jako zjednodušující, protože interpretuje emotivismus jako směr založený primárně na persuasivních definicích, což však není v souladu se záměry emotivistů.

Ve své druhé knize již Walton svou kritiku emotivismu mírní a dochází k opravnému závěru, že je shoda mezi Harem a Stevensonem v otázce kontextuální závislosti racionálních důvodů na nonracionálních kulturních a emotivních aspektech. Uznává, že aby bylo možné logicky argumentovat předkládáním vhodných faktů, je nezbytné sdílení obdobných hodnot. Viz Macagno, F., Walton, D. N., *Emotive Language in Argumentation*, Cambridge University Press, New York 2014, s. 36, 47.

⁹³ Wilks, C., *Emotion, Truth and Meaning. In Defense of Ayer and Stevenson*, c. d., s. 82.

Dalším bodem, vůči kterému je zapotřebí se vyjádřit, je Harovo úsilí o protlačení logického užití jazyka proti psychologickému.

Tato Harova kritika ale není oprávněná taktéž, jelikož emotivisté nikde nevyklučují užití logické argumentace v normativním diskursu. Jak Hare, tak emotivisté se shodují v tom, že soudy vedou jednání racionální cestou díky nároku na odůvodnění. Emotivisté skutečně argumentují tím, že argumenty nejsou k soudům vztaženy logickou, ale psychologickou cestou, ale tím nijak nevyklučují logickou argumentaci. O logické propojení se jednat nemůže, protože náš protějšek v diskusi s námi může nesouhlasit navzdory shodě na všech faktech dané věci a jejich logické souvztažnosti. Lze mít shodu na faktech dané situace, ale přesto lze mít neshodu ohledně hodnotové interpretace těchto faktů. Nelze z nich tedy logickou cestou vyvozovat nezpochybnitelné pevně dané závěry v situaci neshody ve výchozích principech.⁹⁴

Můžeme tedy logicky racionální cestou argumentovat v normativních otázkách, existuje-li shoda ve výchozích premisách, ale ne při neshodě v této premise.

Hare je v této věci s emotivisty ve shodě – jeho morální argumentace také vyžaduje hodnotovou majoritní premisu. Nebude-li tato premisa přijata protistranou, argument se stává neefektivní.⁹⁵

Na tentýž faktor shody emotivistů a Richarda Hara v zásadním bodě non-racionality stojící ve fundamentálním základě morální diskuse upozorňuje více autorů. V souvislosti s tímto rovněž

---

⁹⁴ Viz Ayer, A. J., *Philosophical Essays*, Macmillan – St Martin's Presse, London – New York 1954, s. 236.

⁹⁵ Viz Wilks, C., *Emotion, Truth and Meaning. In Defense of Ayer and Stevenson*, c. d., s. 86.

poukazují, že preskriptivismus jako směr kladoucí si za cíl překonat „iracionální defekty“ emotivismu selhává a ztrácí právo označovat se za výlučnou myšlenkovou školu.⁹⁶

Pokud jde o závěrečný bod Harovy kritiky, jimž je zdůraznění chybějícího důrazu na univerzifikaci morálních soudů u emotivismu, zde je Harova kritika také nikoliv zcela platná. V tomto směru Hare skutečně emotivisty detailnějším způsobem své analýzy a důrazem na toto téma převyšuje. Tato jeho výhoda je však dána pouze tím, že mu emotivisté nevěnují dostatečnou pozornost. Napříč celého svého díla ale jak Ayer, tak Stevenson zdůrazňují nezbytnost logicky zcela konzistentní aplikace přijatých prvních principů a logicky platného vyvozování. Tudíž nelze říct, že by emotivisté téma univerzifikace morálních soudů ve smyslu činění stejných soudů v obdobných případech neuznávali.⁹⁷

---

⁹⁶ Viz Kerner, G. C., *The Revolution in Ethical Theory*, Oxford University Press, New York and Oxford 1966, s. 176.,

Viz Warnock G. J., *Contemporary moral Philosophy*, Macmillan – St. Martin Press, London – New York 1967, s. 46-47,

Viz Warnock M., *Ethics since 1900*, Oxford University Press, Oxford 2003, s. 79.

Hare stejně jako emotivisté připouští možnost validní argumentace, ale obdobně jako u emotivistů, přijetí závěru závisí na přijetí premisy. Není-li sdílen fundamentální morální princip, schopnost důvodů přinést racionální shodu je limitována. Viz Arrington R. L., „Ethics II“, In: Canfield, J. V. (ed.), *Philosophy of Meaning, Knowledge and Value in the Twentieth Century*, Routledge History of Philosophy, Volume X, Routledge, London and New York 2005, s. 112 – 115.

⁹⁷ Viz Wilks, C., *Emotion, Truth and Meaning. In Defense of Ayer and Stevenson*, c. d., s. 88.

V konečném důsledku lze tedy dle Wilkse říct, že Hare díky svému přiznání, že je logika univerzifikace emotivně řízená, emotivismus principiálně nepřekonává a sám se stává emotivistou.⁹⁸

K tomuto tématu se vyjadřuje i Gensler ve své knize *Formal Ethics*, kde ač uvádí, že Hare významně zdokonalil pojetí formální logiky a logiky univerzifikace, v tomto směru je i Hare Genslerovi velkým inspirátorem, tak nelze říct, že by v tomto směru byl Hare principiálně vůči emotivistické pozici v kontradikci, protože je v souladu s emotivistickou pozicí propagovat univerzální nestrannost v zájmu benefitů pro sebe i pro druhé.⁹⁹

2.1.5 Je Harovo porozumění emotivistickým premisám relevantní?

Jak bylo výše prokázáno, ve všech zásadních bodech své kritiky R. M. Hare vyčítá emotivismu nepřítomnost prvků, které buďto s emotivismem nejsou nekompatibilní, jako je univerzifikace normativních soudů, či naopak přítomnost aspektů, které jsou z Harovy pozice

---

⁹⁸ Viz tamt s. 131.

⁹⁹ „Emotivists could say "Hurrah!" to impartiality in light of its benefits to ourselves and to others. Ideal emotivists have a further commitment to impartiality, as a necessary ingredient in reasonable ethical beliefs. The emotivist C.L. Stevenson, in the last course he gave at Michigan (where I was a doctoral student), saw the neglect of U as a defect in his earlier work. He claimed that it's normally self-defeating to violate U. Our attitudes, unless we support them with universal reasons, will receive ridicule and abuse. This goes against our purpose in making ethical judgments: to express our attitudes and influence the attitudes of others.“

Gensler, H. J., *Formal Ethics*, Routledge, London and New York 1996, s. 87.

neakceptovatelné, jako je užití „getting to“ místo „telling to“. Bylo však poukázáno na skutečnost, že tento bod kritiky nepodkopává emotivistickou pozici. Nejvíce markantní neporozumění emotivistické pozici lze spatřit v kritice údajného iracionalismu emotivismu, která se však při bližším zkoumání jeví jako nepřítomná. Lze v emotivismu nalézt momenty, které vylučují možnost racionální argumentace, Hare však tyto momenty přejímá. Z tohoto důvodu rovněž padá Harova kritika emotivismu, jelikož je podle některých autorů s emotivismem plně kompatibilní.

2.1.6 Je pro emotivismus Harova kritika zdrcující?

Z výše uvedených důvodů lze říct, že emotivismus svou pozici v konfrontaci s Harovým preskriptivismem ustál a radikální dělení metaetiky mezi emotivismus a preskriptivismus ztrácí opodstatnění, jelikož se preskriptivismus jeví pouze jako rozšíření emotivismu o prvky, které v emotivismu můžeme nalézt také, ale ne vždy tak precizně zpracované, jako v Harově případě.

3 HARŮV ETICKÝ SYSTÉM

3.1 LOGIKA A ETIKA

3.1.1 Obecná role filozofie v etice

K roli filozofie v etice se Hare vyjadřuje napříč celým svým dílem a jeho názory zůstávají po celou dobu podobné. Co je pro Harův přístup v etice zásadní je, že se nepokouší o filozofickou etiku v klasickém slova smyslu, tzn. o zkoumání o tom, co činí jednání dobrým a o podstatě hodnot. V tomto směru Hare navazuje na emotivistickou metaetiku – připomeňme si, že Ayer dělí dosavadní etické teorie do 4 tříd:

- 1) Propozice vyjadřující definice etických termínů, či soudů
- 2) Propozice popisující fenomény morální zkušenosti
- 3) Nabádání k morální ctnosti
- 4) Vlastní etické soudy¹⁰⁰

Za doménu vlastní morální filozofii považuje Ayer pouze první oblast. Stevenson na toto pojetí navazuje také.

---

¹⁰⁰ Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu*, c. d., s. 21.,

Ayer, A. J., *Language, truth and Logic*, c. d., s. 105.

Richard Hare ve své vlastní filozofii toto pojetí explicitně přijímá a stává se v tomto směru dědicem emotivistického náhledu na metodiku metaetiky zabývající se nikoliv morálkou samotnou, ale logicko-lingvistickou analýzou morálního jazyka.

Etiku samotnou tedy Hare pojímá v Ayerovském duchu jako „Logické studium jazyka morálky.“ Problémům morální psychologie se Hare stejně jako Ayer vyhýbá na základě skutečnosti, že se jedná o problémy jazyka psychologie morálky a ne jazyka morálky samé.¹⁰¹

Bližěji definuje Hare své metaetické stanovisko takto: „Filozofie jazyka je spojena především se studiem konceptu významu v různých smyslech slova. Ale významy morálních slov a vět, alespoň v jistém smyslu, určují logiku inferencí, ve kterých se objevují. Tudíž studium významů morálních slov, či vět, či toho, co lidé míní, když je vyslovují, by nám mělo umožnit analyzovat logické vlastnosti toho, co říkají, a takto rozhodnout, zda to, co říkají, je konzistentní, co je tím implikováno a obecně které argumenty (ve smyslu zdůvodňování) jsou dobré a které ne. Tudíž filozofie jazyka, aplikována na morální jazyk, by měla být schopna poskytnout logickou strukturu našemu morálnímu myšlení. A jelikož se naše morální myšlení často propadá pro tuto chybějící strukturu, nemělo by jít o malý přínos.“¹⁰²

Ve spisu *Freedom and Reason* Hare na toto pojetí morální filozofie navazuje, když píše, že funkcí morální filozofie je „pomoci lépe myslet o morálních otázkách ukázáním logické struktury jazyka, ve kterých je myšlení vedeno.“¹⁰³ Etická teorie konkrétně „určuje významy a funkce morálních slov i pravidla morální hry“ – jedná se o projasnění konceptuálního rámce, ve kterém se odehrává odůvodňování normativních soudů. Podstatou metaetiky je, že zůstává mezi jednotlivými etickými stanovisky neutrální a pouze určuje rámec pro diskusi mezi

---

¹⁰¹ Hare, R. M., *The Language of Morals*, c. d., s. III-IV.

¹⁰² Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, c. d., s. 1.

¹⁰³ Hare, R. M., *Freedom and Reason*, c. d., s. V.,

jednotlivými pozicemi.¹⁰⁴ Alternativní Harovou definicí etiky je „morálně neutrální studium logických vlastností morálních slov.“ Vliv etiky na morální otázky je však velký díky vyloučení jistých kombinací morálních preskripcí.¹⁰⁵ ¹⁰⁶ Toto vylučování určitých kombinací morálních preskripcí se nejčastěji uskutečňuje na základě odhalení jejich logických inkonzistencí.

3.1.2 Role logiky v etice

Jak bylo poukázáno výše, role logiky v etice je dle Hara naprosto zásadní a klíčová část jeho pojednání o etice se točí právě okolo role logiky v normativním diskursu. Jak bylo poukázáno výše, logice v etice je třeba věnovat významné místo z toho důvodu, že je nezbytní porozumět jazyku ve kterém jsou etické problémy dány – zmatení v morálním jazyce a jeho logice totiž „vede nejen k teoretickým zmatkům, ale i k nepotřebným praktickým zmatkům.“¹⁰⁷

Harovým cílem, kterému se tedy věnuje napříč svému dílu je tuto roli logiky v etice analyzovat a rozpracovat metodicky takovým způsobem, aby byly všechny etické problémy řešitelné cestou logické analýzy. Hare přejímá emotivistické odmítnutí jistoty indikativní logiky v normativním diskursu dané tím, že normativní věty nelze konstruovat s indikativní pravdivostní hodnotou, zavádí však novou logiku imperativů, o které tvrdí, že poskytuje stejnou jistotu, jako u logiky indikativů, což Hare považuje za klíčovou výhodu svého systému proti zdánlivému iracionalismu emotivismu, kterému Hare vyčítá naprosté vyřazení

---

¹⁰⁴ Tamt., s. 89.

¹⁰⁵ Tamt., s. 97

¹⁰⁶ Hare užívá pojem „etika“, ale myšlena je „metaetika“ v dnešním slova smyslu

¹⁰⁷ Viz Hare, R. M., *The Language of morals*, c. d., s. 2.

logického prvku z normativní diskuse. Jak však bylo poukázáno výše, toto Harovo obvinění emotivismu postrádá opodstatnění.

3.1.3 Klíčové atributy normativních soudů

Richard Hare v souvislosti s morálními soudy zmiňuje tři klíčové atributy:

- 1) Jedná se o druh preskriptivních soudů
- 2) Jsou rozlišitelné od jiných preskripcí svou univerzálností
- 3) Jsou racionální ve smyslu existence procedury morální argumentace¹⁰⁸

V následujících podkapitolách se jim budu postupně věnovat

3.1.4 Preskriptivismus

Jak bylo poznamenáno výše, preskriptivita je jednou z klíčových aspektů normativních soudů u emotivismu a to jak v původní podobě, tak u Richarda Hara. Nalézáme však v pojetí obou těchto stran určité rozdíly.

Jazyk morálky je pro Hara nezbytně jazykem preskriptivním – účelem morálních principů je podle něj vést jednání. Vstupem ke zkoumání preskriptivity je tedy pro Hara zkoumání

---

¹⁰⁸ Viz Hudson, W, D., *Modern moral Philosophy*, Macmillan Press, Basingsoke – London 1983, s. 164.

imperativních vět, které jsou nejjednodušší formou preskriptivity, ač odmítá redukovat etiku na studium imperativů.¹⁰⁹

Hare uznává zásluhu za studium imperativů u Ayera a Carnapa, podle kterých lze redukovat normativní diskurz na tvrzení imperativů, sám se však snaží jít za toto pojetí a podat komplexní neredukovatelné pojetí etiky, které by bylo redukovatelné výlučně na imperativy. Co totiž Hare emotivistům v pojetí imperativů vyčítá nejvíce, je jejich kauzální založení v perlokutním komunikačním efektu. Hare se naproti tomu pokouší analyzovat imperativy s ohledem na jejich ilokuční podstatu.

Rozdílem Harova pojetí imperativů je dle Hara jejich pojetí nikoliv v persuasivním, ale v radícím modu. Modus rady zde spočívá ve skutečnosti, že se nesnažím někoho účelově k něčemu imperativně přesvědčovat, jak se Hare domnívá, že káže emotivisté, ale pouze odpovídám na otázku „Co bych měl udělat.“ Řekne-li někdo v tomto smyslu, že je třeba udělat X, je třeba chápat tuto radu v tom smyslu, že řečený člověk tuto radu akceptuje sám pro sebe jako vlastní imperativ pro vlastní jednání.¹¹⁰ Jedná se tedy o imperativní radu v Kantovském smyslu obecného zákona.¹¹¹ Imperativ však nelze podle Hara považovat automaticky za morální soud. V tomto směru Hare Stevensona i Ayera jemností své analýzy překonává. Hare explicitně porovnává morální soudy s jinými druhy preskriptivního jazyka a dochází k závěru, že podoba morálního soudu k imperativu pouze tkví v držení společného rysu preskriptivnosti – morální soudy takto obsahují imperativ, ač s ním nejsou ztotožnitelné.^{112 113}

---

¹⁰⁹ Viz Hare, R. M., *The Language of morals*, c. d., s. 2-3.

¹¹⁰ Viz tamt., s. 70

¹¹¹ Viz. Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 32.

¹¹² Viz. Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 37.

V tomto směru pro Hara existuje zásadní rozdíl mezi imperativy jako takovými a morálními soudy – imperativ jako takový je z principu singulární. Nařizuje posluchači vykonat určitou konkrétní věc za určitých specifických okolností. Morální soud naproti tomu obsahuje apel k obecnému principu, hodnotový soud je tedy univerzifikovatelný a platí pro všechny podobné situace.¹¹⁴

Nezbytné je zdůraznit další odlišující rys normativních soudů a imperativů a tím je dle Hara jeho supervenience, neboli dodatečný reflektující charakter morálních slov, na základě kterého je vždy legitimní ptát se na důvod soudu – hodnotová slova jsou přihlášením se k obecnému kritériu a standardu hodnocení, tudíž je logicky kontradikcionální činit hodnotový soud a odmítnout jej odůvodnit, odůvodněním je totiž samotný hodnotový standard, ze kterého nezbytně vycházíme.¹¹⁵

V této analýze je Harovo pojetí imperativů oproti emotivistickému pojetí preciznější. Stevenson analyzuje rozdíl mezi imperativem a morálním soudem ve svém prvním rámci analýzy, kde podle něj „X je dobré“= „schvaluji jej, dělej tak také“. Toto „dělej tak také“ Stevenson vymezuje vůči imperativu v tom směru, že ač má imperativní podobu, odlišuje se od něj tím, že se jedná o apel vůči méně vědomému postoji posluchače. Imperativ na posluchače cílí daleko přímějším směrem, čímž se pokouší vyvolat změnu v posluchači zcela

---

¹¹⁴ „Thus, the principle I am invoking when I utter the judgement „You ought to pay him back the money“ is „One ought always to pay back money which one has promised to pay back.“ Hare, R. M., *The language of Morals*, c. d., s. 156.

¹¹⁵ Viz Hudson, W. D., *Modern moral Philosophy*, c. d., s. 167.

vědomou cestou. Naproti tomu normativní soud, ač se pokouší v posluchači navodit změnu, tak tak činí jemnější sugestivní cestou a tudíž může vést k různému druhu přijetí.¹¹⁶

3.1.5 Univerzalita

Tímto se dostávám k druhému zásadnímu rysu morálních soudů, jimž je dle Hara univerzalita. Teze o univerzalitě stojí na Harově tezi o deskriptivním významu, se kterým se pojí již zmiňovaný pojem supervenience, který zde ale bude užit s odlišným významem.

Supervenience je v tomto ohledu logický rys normativních akcí být závislý na jistých non evaluativních charakteristikách dané akce a zainteresovaných osob. Právě na základě držení těchto non – evaluativních charakteristik jsou akce a osoby označovány za dobré, či špatné.¹¹⁷ Původní emotivisté tento pojem neužívají, zejména ve Stevensonově díle však najdeme četné reference k obdobnému způsobu nahlížení. Stevenson však toto téma komplexně zahrnuje pod pojem „deskriptivního významu“, který Hare užívá samostatně.

Právě na základě supervenience se tedy ptáme po důvodech normativních soudů a tyto důvody jsou poskytovány referencí k naturalistickým, non evaluativním rysům soudu.¹¹⁸

---

¹¹⁶ Stevenson, C. L., *Facts and Values*. Studies in ethical analysis, Yale University Press, New Haven 1964, s. 25.

¹¹⁷ Viz. Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 47.

¹¹⁸ Příkladem může být otázka „Proč je správné dodržování slibů?“ Odpověď poté bude: „Protože jde o případ maximalizace štěstí“ Viz Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 47

Termín „dobrý“ se tímto stává supervenientní, či závislý na držení naturalistických charakteristik x,y,z, které motivují osoby označovat předmět dobrým.^{119 120}

Klíčové je zdůraznit, že tato supervenience je závislá na principu, který si mluvčí rozhodl následovat – myšleno tak, že do racionální závislosti na pevných faktech vstupuje voluntaristický emotivní moment emotivního významu předurčující způsob hodnocení a výběru deskriptivních kvalit, což je rys, kterému se budu věnovat v kapitole zabývající se mimologickými aspekty a který tvoří další významné pojítka jak s Ayerovým, tak Stevensonovým emotivismem.

A jak do supervenience vstupuje prvek univerzalizmu? Odpověď již známe – zatímco preskriptivita je logickým rysem morálních soudů, které mají díky svému preskriptivnímu významu, univerzalita je logickým rysem, který morální soudy získávají díky svému deskriptivnímu významu.^{121 122} Na konkrétním příkladu lze ilustrovat toto držení univerzálnosti na základě supervenience takto: „Nazvu-li někoho dobrým člověkem, protože drží faktické kvality x,y,z, poté musím také na základě univerzality nazvat dobrým člověkem kohokoliv, kdo drží stejné kvality.“¹²³

---

¹¹⁹ Viz tamt. s. 49,

¹²⁰ Viz R.M. Hare, *Language of Morals*, c. d., s 80-81.

¹²¹ „The way which I have chosen of explaining what I mean is by saying that the feature of value-judgement which I call universability is simply that which they share with descriptive judgements, namely the fact that they both carry descriptive meaning.“ Hare, R. M., *Freedom and Reason*, c. d., s. 15.

¹²² Viz. Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 51.

¹²³ Tamt. s. 51

Termíny a koncepty, o kterých hovoříme, sice mohou mít nejasné hranice, ale musí v mysli uživatele slova existovat určitá koncepční představa o tomto termínu, která povede k obdobnému užití tohoto slova v obdobných případech.¹²⁴

Souhrně vzato lze říct, že je univerzalita rysem soudu a termínů, který je logicky založen v konzistentním užívání jazyka.^{125 126}

3.1.1 Deskriptivní význam

Deskriptivní význam je jeden z klíčových prvků Harovy etické teorie, jak již bylo poukázáno výše. V souvislosti s tímto je zásadní zdůraznit takřka identické pojetí Harova deskriptivního významu vůči Stevensonovu pojetí.

Jak bylo poukázáno výše, Hare v souvislosti s normativními soudy hovoří o deskriptivitě nikoliv jako o vlastnosti morálních soudů, ale jako o specifické části významu normativních slov – o deskriptivním významu, který je v nutném sepjetí s emotivním (preskriptivním) významem, vůči kterému je ale deskriptivní význam vzhledem ke své tvárnosti sekundární., přičemž účelem deskriptivního významu je poskytnout informace o standardech mluvčího – tzn. k jakým deskriptivním kvalitám odkazuje.^{127 128129}

---

¹²⁴ Viz. Hare, R. M., *The Freedom and Reason*, c. d., s. 14.

¹²⁵ Viz tamt. s. 52.

¹²⁶ Viz Hare, R. M., *Freedom and Reason*, c. d., s. 17.

¹²⁷ Viz Hare, R. M., *Language of Morals*, c. d., s. 121.

Díky existenci deskriptivního významu slov a související možnosti vytvořit analýzu, k jakým kvalitám který soud odkazuje, je možná logika univerzálního preskriptivismu, která umožňuje poukazovat na vzájemnou konzistenci tezí P, V a D, které postačují k výsledku K. Touto cestou je deskriptivní význam ve spojitosti s tezí o univerzálně nezbytnou podmínkou racionality morálního diskursu.¹³⁰

Právě poukázání na konzistenci různých tezí je hlavním cílem Harovy morální filozofie

S ohledem na skutečnost, že se pojem „Deskriptivní význam“ silně vztahuje k původnímu emotivismu, zmíním zde pár bodů zacílených k jejich původní koncepci pojmu. U A. J. Ayera se v jeho prvním spise *Language, Truth and Logic* nesetkáváme s pojmem deskriptivní význam, ale deskriptivní užití, které dle Ayera nevyjadřuje normativní etický symbol, ale

---

¹²⁸ „‘Good’, as used in morals, has a descriptive and an evaluative meaning, and the latter is primary. To know the descriptive meaning is to know by what standards the speaker is judging. Let us take a case where the standard is well known. If a parson says of a girl that she is a good girl, we can form a shrewd idea, of what description she is; we may expect her to go to church, for example. It is therefore easy to fall into the error of supposing that by calling her a good girl the parson means simply that she has these descriptive characteristics“ Tamt. s. 146.

Sekundárnost deskriptivního významu vůči emotivnímu je zde názorně demonstrována na skutečnosti ambivalence slova „dobrý“, u kterého lze díky různorodosti deskriptivních významů v závislosti na posuzovateli upadnout v mnohost možných interpretací, k jaké kvalitě pojem „dobrý“ referuje.

¹²⁹ Viz Hare, R. M., *The Freedom and Reason*, s. 10.

¹³⁰ Viz tamt. s. 17- 18.

pouze empirický fakt, že je jisté jednání závadné pro morální smysl konkrétní společnosti.¹³¹
132

Ve svém následném spise *Philosophical Essays* již Ayer operuje naplno s pojmem „deskriptivní význam.“ Deskriptivní význam etická teze získává definováním užívaných normativních pojmů – například definováním „správného“ jako přispívající k největšímu štěstí co největšímu množství.¹³³ Ayer zde navíc dodává, že nikoliv skrze deskriptivní význam jsou výroky etické – je třeba k nim dodat další prvek, který bude naplněn „emotivní silou“.¹³⁴

Pro komplexní pochopení Ayerovy pozice a její relevantnosti k Harově pojetí je zapotřebí zmínit i třetí Ayerovo vyjádření a to v jeho článku *Reply to Tscha Hung*, kde uvádí, že ve většině případů našeho užití normativních soudů přistupujeme k deskriptivnímu non morálnímu užití těchto slov, jelikož „předpokládáme akceptaci sady morálních standardů, přičemž pouze, pokud jsou tyto naše morální standardy zpochybňovány, tak vstupuje na scénu emotivní pojetí etických soudů, kde je deskriptivní stránka v ústraní.“¹³⁵

V tomto směru lze spatřit přímou analogii vůči Harově pojetí deskriptivních soudů bez preskriptivního významu – jedná se o evaluativní soudy nezahrnující imperativy, tudíž jsou zbaveny preskriptivní síly. Účelem takových soudů je popsat nějakou akci, která je v souladu se sociálními pravidly a standardy, či určitými pocity povinnosti, které má jednající osoba –

---

¹³¹ Pro bližší informace viz Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu*, c. d., s. 24.

¹³² Viz Ayer, A. J., *Language, Truth and Logic*, c. d., s. 108.

¹³³ Viz Ayer, A. J., *Philosophical Essays*, Macmillan – St. Martin Presse, Londn – New York 1954, s. 245.

¹³⁴ Viz tamt. s. 246.

¹³⁵ Viz Ayer, A. J., „Reply to Tscha Hung“, in: E. L. Hahn (ed.), *The Philosophy of A. J. Ayer*, Open Court, Chicago 1992, s. 306 – 307.

Stejně jako u Ayera se u Hara jedná o teze o sociologických, či psychologických faktech bez relevance k etické problematice.^{136 137}

Můžeme tedy souhrně vzato říct, že v pojetí deskriptivního významu / užití nalézáme u Ayera a Hara významné styčné body.

Pokud jde o Stevenzona, zde je shoda v koncepci deskriptivního významu naprosto markantní – emotivní význam pojmu evokuje odezvu u posluchače skrze svůj deskriptivní význam. Deskriptivní význam je dispozice termínu produkovat kognitivní mentální procesy.¹³⁸ Konkrétně vzato pojem „dobrý“ referuje k deskriptivnímu významu, který je definován jako přispívající k faktickým důsledkům X, Y, Z. Užívají-li obě strany sporu referenci pojmu „dobrý“ ke stejnému deskriptivnímu významu, tj. ke stejným faktickým důsledkům a existuje-li shoda na emotivním hodnocení těchto důsledků, je spor snadno řešitelný racionální argumentací. Toto východisko není možné, užívají-li obě strany pojem „dobrý“ s jiným deskriptivním významem.¹³⁹

V tomto směru nenalézáme mezi Harovým a Stevensonovým pojetím deskriptivního významu zásadní rozdíl.

---

¹³⁶ Viz Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 51.

¹³⁷ Viz Hare, R. M., *Language of Morals*, c. d., s. 147-148.

¹³⁸ Viz Stevenson, C. L. *Ethics and Language*, c. d., s. 71.

¹³⁹ Viz tamt., s. 232-235.

3.2 ETIKA A MIMOLOGICKÉ ASPEKTY

3.2.1 Evaluativní význam

Téma Evaluativního významu je spolu s tématem deskriptivního významu jak pro Richarda Hara, tak pro původní emotivisty téma klíčového významu, které svým významem dokonce i zastihuje téma deskriptivního významu, jelikož je evaluativní význam vůči deskriptivnímu jak u emotivismu, tak preskriptivismu v přednostním postavení.

Odpověď na evaluativní otázky je totiž nebytná pro odpověď na konceptuální a faktické otázky.

Klíčovou evaluativní otázkou zde je otázka standardu dobrého v hodnocení konkrétních věcí a skutků – je třeba vytyčit klíčové premisy, na základě kterých budou vybírány takové deskriptivní charakteristiky, které budou určující pro vytyčení pozitivního hodnocení jakožto dobrého – každý předmět, popřípadě akce má více charakteristik. Vytyčení standardu, či premis hodnocení nám umožňuje mezi těmito charakteristikami vyfiltrovat ty, které považujeme za zásadní.¹⁴⁰ Evaluativní význam tedy znamená význam hodnotící relevanci charakteristik hodnocených předmětů.

Jak bylo zmíněno výše, primárnost evaluativního významu je dána i jeho stálostí v porovnání s proměnami deskriptivního významu předmětů – evaluativní význam získáváme vržením do sociálního kontextu a máme jej tedy od nejranějších let, přičemž se jej neustále učíme užívat v nových deskriptivních významech – poznáváním nových předmětů rozšiřujeme rozsah svých deskriptivních vědomostí, ale vkládáme je do rámce našeho předchozího evaluativního

---

¹⁴⁰ Viz tamt., s. 111- 112.

významu.¹⁴¹ Výše byl zmíněn i příklad možnosti změn celého deskriptivního významu na základě významu evaluativního.

Co je pro Harův evaluativní význam v souvislosti s jeho emotivistickými předchůdci zásadní, je jeho pojetí sekundárního evaluativního významu, které se liší od primárního pojetí evaluativního významu zmíněného výše.

Případ, kdy je evaluativní význam slova sekundární vůči deskriptivnímu jsou slova jako „pracovitý“ a „čistotný“. Ač jsou totiž tato slova běžně užívána ke chválení a evaluativní význam běžně slouží k propagování určitých druhů věcí a jednání, deskriptivní význam těchto slov je k nim natolik pevně přiřazen, že tato slova užíváme jako čistě deskriptivní, jelikož se staly plně konvenčními.¹⁴²

Tomuto pojetí přesně odpovídá jak Ayerovo pojetí non-morálního užití slova „dobrý“, kdy takto označujeme akce, které pevně odpovídají našim zaběhnutým standardům.¹⁴³ U Stevensona můžeme také spatřovat analogii v podobě tzv. závislých emotivních pojmů. Závislé emotivní pojmy jsou pojmy silně provázané se svým deskriptivním významem – u posluchače vyvolávají zájem čistě na základě obeznámení s určitou faktickou kvalitou. Toto obeznámení je pro vytvoření souhlasné atmosféry postačující, jelikož je u těchto pojmů deskriptivní význam sdílen.¹⁴⁴

---

¹⁴¹ Viz tamt., s. 118.

¹⁴² Viz tamt. s., 121.

¹⁴³ Viz Ayer, A. J., „Reply to Tscha Hung“, in: E. L. Hahn (ed.), *The Philosophy of A. J. Ayer*, c. d., s. 306 – 307.

¹⁴⁴ Stevenson, C. L., *Ethics and Language*, c. d., s. 86 – 87.

Opozicí vůči závislému emotivnímu pojmu je u Stevensona „kvazi-závislý“ emotivní význam, který „vyvolává zájem posluchače nikoliv rozhodným označením deskriptivních kvalit, které posluchač obdivuje, ale jednoduše tím, že vede posluchače, aby mu tyto kvality přicházely na mysl vágní neurčitou cestou.“¹⁴⁵ Myšleno tímto je, že soud „x je dobré“ může posluchači sugerovat, že má x určité kvality a jinému posluchači může sugerovat, že má jiné kvality. Dojde-li takový soud na základě ovlivnění zdánlivé shody v názorech (belief) v souhlas v postoji (attitude), tak ač není založený v souhlasu s názorem (belief)¹⁴⁶, ale v skryté odlišnosti v názorech – každý člověk na základě argumentační sugesce věří, že X má takové kvality, které osobně uznává.

Emotivní význam obecně Stevenson definuje jako psychologickou dispozici termínu evokovat odezvu posluchače v rozmezí emocí. Každý pojem má u Stevensona, stejně jako u Hara jak emotivní, tak deskriptivní význam, přičemž deskriptivní význam vzbuzuje v posluchači kognitivní dojmy – porozumění faktické stránce věci. Vztah obou významů je takový, že normativní termín s určitým emotivním významem referuje skrze svůj deskriptivní význam, který vychází ze standardů daných emotivním významem, k takovým charakteristikám, o kterých řečník předpokládá, že vyvolá v argumentaci pozitivní dojem.^{147 148}

---

¹⁴⁵ Tamt., s. 88.

¹⁴⁶ Názor je překládán jako Stevensonův pojem „belief“ a znamená faktické povědomí o určité věci. Postoj (attitude) naproti tomu znamená emotivně hodnotový pohled.

¹⁴⁷ Viz Stevenson, C. L., *Ethics and Language*, c. d., s. 71.

¹⁴⁸ Srov. Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskurzu*, c. d., s. 46.

Krajní cestou jsou tzv. persuasivní definice, kterým je využívána pozitivní konotace spojená s určitým pojmem k vyvolání posunu v postoji k určitému pojmu na základě změny deskriptivního významu při zachování původního emotivního významu.¹⁴⁹

Jak bylo zmíněno výše, možnost persuasivních definicí nevyklučuje ani Hare sám, nacházíme se tedy v poměrně hluboké shodě v uchopení konceptu emotivního významu jak u něj, tak u emotivistů.

3.2.2 Role principů v etice

Role principů je jak u Richarda M. Hara, tak u emotivistů vysoce zásadní a to právě v souvislosti s emotivním (evaluativním významem).

Ve své knize *The Language of Morals* Hare objasňuje roli principů v etice v procesu morálního odůvodňování. Morální odůvodňování se skládá ze dvou prvků:

- 1) Deduktivní argument (bude rozebráno níže)
- 2) Volba principů

Výsledný morální soud o tom, že jistá akce by měla být učiněna, je vyvozen z obecného evaluativního principu hovořícího o tom, že jistý druh akce by měl být učiněn, spolu s faktuelní premisou, která klasifikuje konkrétní akci pod širší kategorii akcí.¹⁵⁰

---

¹⁴⁹ Viz Stevenson, C. L., *Ethics and Language*, c. d., s. 72.

¹⁵⁰ Hare definuje obecný princip jednání vstupující do činění rozhodnutí „major premiss“, faktuelní premisu označuje za „minor premiss“ a jedná se o premisu zakládající naši vizi toho, co bychom činili, kdyby před námi byla otevřená určitá možnost jednání, tato premisa je založena na naprosté obeznámenosti posluchače se všemi fakty o dané situaci a o zvážení faktických efektů svého zvoleného jednání. Zde se však otevírá zásadní problém

Role principů je podle Hara v našem souzení naprosto zásadní, jelikož bez jejich existence by bylo nezbytné rozhodovat o všem stále znovu – principy umožňují učit se jednat v situacích – umožňují vybrat si relevantní aspekty situace, včetně efektů, které jsou pro nás zásadní.

Pokud jde o původ těchto principů, prvotní principy získáváme výchovou a vzděláváním – tyto principy jsou vak provizorního rázu a jsme schopni je během našeho vývoje na základě našich následných zkušeností modifikovat.¹⁵¹

Obecný princip je dedukován stejnou cestou z více obecného prvotního evaluativního principu a to pomocí argumentů ze způsobu života, který jsme se rozhodli přijmout, respektive, do kterého jsme byli kontextuálně vrženi naší výchovou.¹⁵² Touto cestou se podstatná část našeho morálního souzení stává zcela intuitivní, protože jsme naučeni, jakým způsobem se chovat a nahlížet na svět.

V tomto ohledu je zásadní pojem „způsobu života“, který je v konečném důsledku rozhodující pro naši přizpůsobenost akceptovat určitý obecný princip jednání a z něj vycházející jednání.¹⁵³ Jak dokládá níže zmíněná citace, pojem „způsobu života“ je pro založení

---

a tím je otázka, proč zvolil určitou skupinu předpokládaných efektů a ne jinou, což je zásadní otázka, protože tato kalkulace vedla posluchače k volbě dané alternativy jednání. Nemá-li tuto odpověď, jeho volba byla arbitrární a tudíž neopodstatněná. Pokud tuto odpověď má, vychází v ní z širších hodnotových principů, ať už získaných během své dosavadní historie, či vytvořených sebou samým. Viz Hare, R. M., *The Language of Morals*, c. d., s. 58-59.

¹⁵¹ Viz tamt., s. 61.

¹⁵² Viz Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 75.

¹⁵³ „Thus a complete justification of a decision would consist of a complete account of its effects, together with a complete account of the principles which it observed, and the effects of observing those principles—for, of course, it is the effects (what obeying them in fact consists in) which give content to the principles too. Thus, if pressed to justify a decision completely, we have to give a complete specification of the way of life of which it is

morálního diskursu fundamentální, protože zakládá veškerou možnost tohoto diskursu, popřípadě vede k nemožnosti tohoto diskursu v racionálním duchu, o který Hare usiluje, jelikož setkají-li se lidé s odlišným kontextuálním založením, tzn. s jiným způsobem života, tito lidé mají také odlišný principiální rámec hodnocení, tzn. přikládají hodnotícím pojmům jiný deskriptivní význam, díky čemuž nelze v diskusi v konečném důsledku věcně zdůvodnit volbu našeho principu takovým způsobem, aby druhá strana v diskusi přijala tyto naše významy a s nimi související principy volby těchto významů.¹⁵⁴

Až doposud je Harovo pojetí hodnotících principů velmi příbuzné vůči emotivistickému náhledu. V jednom ohledu však Hare zaujímá mírně odlišné stanovisko, které plyne z jeho Kantovské inspirace a tím je důraz na tvorbu vlastních principů a s ní související autonomii vůle.

Dítě sice přebírá principy starších, adaptuje si je však svými rozhodnutími, aby odpovídaly jeho okolnostem. Hare v tomto směru upozorňuje na hrozbu rigidity založené na strnulém držení se stálých tradičních principů převzatých z minulosti – explicitně vyžaduje, aby každá nová generace provedla přizpůsobení těchto principů vlastním potřebám, aby nedošlo k převládnutí deskriptivního významu nad evaluativním, což by dle něj vedlo k tak silnému zakonzervování stávajících deskriptivních významů, díky čemuž by došlo k neschopnosti činit

---

a part. This complete specification it is impossible in practice to give; the nearest attempts are those given by the great religions, especially those which can point to historical persons who carried out the way of life in practice. Suppose, however, that we can give it. If the inquirer still goes on asking ‘But why should I live like that?’ then there is no further answer to give him, because we have already, ex hypothesi, said everything that could be included in this further answer.“ Hare, R. M., *The Language of Morals*, c. d., s. 69.

¹⁵⁴ Viz Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 75.

zásadní volby, které jsou principálně založené na změnách těchto deskriptivních významů významem evaluativním, díky naprosté ztrátě vůle k těmto volbám.¹⁵⁵

Opačným extrémem je dle Hara rezignování na předávání principů potomků ve výchově, což podle něj vede k tvorbě nové generace oportunistů, která se dokáže aktivně rozhodovat, ale bez nastavených principů, které si nemá jak vytvořit, jelikož při této tvorbě principů nemá z čeho vycházet, jelikož je principiálně zcela nepoznamenaná. Díky tomu není možné, aby tato generace vytvořila výtvořky velké důležitosti, jelikož bude muset každou tvorbu provádět ryze vlastním úsilím, což vzhledem k šíři univerza nezbytně vede k redukci kognitivní efektivity.¹⁵⁶

Toto své pojetí volby principů Hare rozvíjí ve své následné knize *Freedom and Reason*, kde dochází k závěru, že pouhý závazek vůči principu jednání, ač se jedná o nezbytnou podmínku, tak sám o sobě nezakládá morální jednání. Za účelem, aby mohly být principy považovány za morální, musí být ve shodě s logickou formou danou logickými pravidly řídící morální koncepty, jmenovitě preskriptivitou a univerzifikací – jsem svobodný požadovat cokoli, ale mé přání se nikdy nestane morální preskripcí, dokud neprojde testem daným logickým rámcem preskriptivity a univerzifikace.¹⁵⁷

Porovnáním tohoto stanoviska se stanoviskem emotivistů lze dojít k určité shodě. Emotivisté sice neoperují s ryze Kantovskou terminologií nutností volby vlastních principů, tuto možnost však připouští, ač ji nepřikládají obdobně zásadní význam.

---

¹⁵⁵ Viz tamt., s. 72-73.

¹⁵⁶ Viz tamt., s. 76.

¹⁵⁷ Viz Kalokairinou E., *From Meta-Ethics to Ethics, An Overview of R. M. Hare Moral Philosophy*, c. d., s. 76

Ayer připouští možnost volby vlastních principů na základě emotivního užití slov zcela explicitně, kdy uvádí, že právě zpochybňováním stávajících morálních standardů a vytvářením nového standardu se dostává vlastní emotivní význam na scénu. Teprve tehdy, pokud sám hodnotím a překračuji stávající standardy, to znamená stávající uznávaný deskriptivní význam pojmů, tak přidávám k těmto pojmům význam emotivní – to znamená, že užívám tyto pojmy ne v deskriptivním non-morálním užití, ale v užití evaluativně morálním.¹⁵⁸

Stevensonova pozice je z věcného hlediska podobná, ač terminologicky rozdílná. Existuje-li mezi účastníky diskuse sdílené standardy, které zakládají sdílený deskriptivní význam, je možné aplikovat „závislé emotivní pojmy“, které jsou z Ayerova hlediska neemotivní, ale znamenají ve výsledku shodně referenci k deskriptivní kvalitě, která je ve shodě s nastavenými standardy.

Není-li shoda na těchto standardech hodnocení, nastupují persuasivní definice reagující na snahu uvést náš soud ve zdánlivý soulad se standardy protistrany poukázáním na faktické důsledky, vůči kterým má protistrana na základě svého standardu příznivý postoj. Jedná se tedy o emotivní užití jazyka, ale je zde rozdíl jak proti Ayerovi, tak Harovi v tom směru, že se nejedná o snahu překračovat dosavadní standardy hodnocení a vytváření nových standardů, ale o snahu vždy v normativním sporu uvést rozdílné stanoviska pod záštitu jednotícího stávajícího standardu. Prostřednictvím persuasivních definicí sice dochází ke kompletní proměně deskriptivního významu pojmů jako je například pojmu „demokracie“ v případě Německé demokratické republiky, nedochází však ke změně standardů samotných, protože emotivní význam pojmu demokracie zůstává stejný a protistrana tedy přes změnu své deskriptivní koncepce tohoto pojmu zůstává stále oddána původnímu principu, ze kterého na pojem demokracie nahlíží.¹⁵⁹

---

¹⁵⁸ Viz Ayer, A. J., „Reply to Tscha Hung“, in: E. L. Hahn (ed.), *The Philosophy of A. J. Ayer*, c. d., s. 306 – 307.

¹⁵⁹ Viz Stevenson, C. L., *Ethics and Language*, c. d., s. 72.

ZÁVĚR

Cílem této práce bylo pokusit se vysvětlit spojitosti a rozdíly mezi klasickým emotivismem a Harovým preskriptivismem a pokusit se nalézt odpověď na otázku, jestli převažují tyto spojitosti, či rozdílné stránky.

Zároveň bylo cílem pokusit se nalézt odpověď na otázku, jestli je s ohledem na tyto shodné a rozdílné aspekty preskriptivismus svébytným myšlenkovým směrem, který je vůči emotivismu originální a nezávislý a překračuje jej díky mnohosti vlastních podnětů, či zda je preskriptivismus směrem, který zůstává s emotivismem pevně spjatý a stává se tímto jeho nikoliv bořitelem a překračovatelem, ale následovníkem, který maximálně navázal na emotivistické výchozí premisy a bez zásadních změn je pouze rozšířil.

Pokusil jsem se prokázat, že blíže k pravdě má možnost druhá.

Preskriptivismus má sice více inspiračních zdrojů, než emotivismus, ale jak bylo v konkrétních metodických postupech a použité terminologii prokázáno, dominantním inspiračním zdrojem byl právě emotivismus.

Preskriptivismus vychází ze všech zásadních emotivistických koncepcí, jako je preskriptivní non-deskriptivní role etických soudů, Emotivní a deskriptivní význam, nesouhlas v názoru a v postoji, distinkce mezi fakty a hodnotami, logické vyvozování v normativní argumentaci a fundamentální role principů v této argumentaci, která zavádí do případných normativních sporů non-rationální prvek, který nelze překonat racionální argumentací.

V čem spočívá Harův přínos, je jeho detailní rozpracování všech probíraných témat a jeho preciznější analýza pojetí univerzalizace normativních soudů.

SEZNAM POUŽITÉ LITERATURY

1. Anzenbacher, A., *Úvod do etiky*, Zvon, Praha 1994.
2. Aristoteles, *Etika Nikomachova*, Rezek, Praha 2009.
3. Ayer, A. J., *Language, truth and logic*, Gollancz, London 1947.
4. Ayer, A. J., *Freedom and Morality and other Essays*, Clarendon press, Oxford 2002.
5. Ayer, A. J., *Philosophical essays*, Macmillan - St. Martin's Presse, London – New York 1954.
6. Ayer, J. A., „Reply to Tscha Hung“, in: E. L. Hahn (ed.), *The Philosophy of A. J. Ayer*, Open Court, Chicago 1992.
7. Blackburn, S., „Antirealist Expressivism and Quasi-Realism“, in: Copp, D. (ed.), *The Oxford Handbook of Ethical Theory*, Oxford University Press, New York, 2006.
8. Gensler, H. J., *Formal Ethics*, Routledge, London and New York 1996.
9. Haidt, J., *Morálka lidské mysli. Proč lidstvo rozděluje politika a náboženství*, Dybbuk, Praha 2013.
10. Hare, R. M., „Ethics“, in: Hare, R. M, *Essays on the Moral Concepts*, University of California press, Berkeley and Los Angeles 1972.
11. Hare, R. M., *Essays on Political Morality*, Clarendon Press, Oxford 1998.

12. Hare, R. M., „Ethical Theory and Utilitarianism“, in: Lewis H. D (ed)., *Contemporary British Philosophy*, Allen and Unwin, London 1976.
13. Hare, R. M., *Freedom and Reason*, Clarendon Press, Oxford 1963.
14. Hare, R. M., *Moral Thinking, Its Levels, Method, and Point*, Clarendon Press, Oxford 1981.
15. Hare, R. M., *Sorting out Ethics*, Clarendon Press, Oxford, 1997.
16. Hare R. M., *The Language of Morals*, Clarendon Press, Oxford, 1963.
17. Hare, R., M., Hare, R., M., „Wanting: some pitfall“, in: Hare, R. M. (ed.), *Practical inferences*, Macmillan education, Oxford 1971.
18. Hare, R. M., „What makes choices rational?“, in: *The Review of Metaphysics*, Volume 32, Number 4, Jun. 1979.
19. Hudson, W. D., *Modern moral philosophy*, Macmillan Press, Basingstoke - London 1983.
20. Kalokairinou, Eleni. *From Meta-Ethics to Ethics. An overview of R. M. Hare's Moral philosophy*, Peter Lang, Frankfurt am Main 2011
21. Kerner, G. C., *The revolution in ethical theory*, Oxford University Press, Oxford – New York 1966, s. 138-139.
22. Plaček, J., *Emotivismus a jeho pozice v současném etickém diskursu*, Ostravská univerzita v Ostravě, Ostrava 2015.
23. Robinson, H. M., „Is Hare a naturalist?“, in: *The Philosophical Review*, volume XCI, number 1, January 1982.

24. Satris, S., *Ethical emotivism*, Martinus Nijhoff Publishers, Dordrecht 1987.
25. Singer, P., „Reasoning towards Utilitarianism“, in: Seanor, D (ed.), *Hare and Critics. Essays on Moral Thinking*, Oxford University Press, New York 1988
26. Stevenson, C. L., *Ethics and language*, Yale university press, New Heaven 1958. 34.
27. Stevenson, C. L., *Facts and values. Studies in ethical analysis*, Yale University Press, New Hawen 1964
29. Warnock, M., *Ethics since 1900*, Oxford University Press, Oxford, 1978.
30. Warnock, G. J., *Contemporary moral philosophy*, Macmillan – St. Martin Press, London – New York 1967.
31. Wilks, C., *Emotion, Truth and Meaning. In Defense of Ayer and Stevenson*, Kluwer academic publishers, Dordrecht – Boston – London 2002.
32. Miller, *An introduction to contemporary metaethics*, Polity, Cambridge 2003.
33. Fischer, A., *Metaethics, An Introduction*, Acumen, Durham 2011.
34. Copp, D., *Morality in a natural world. Selected Essays in Metaethics*, Cambridge University Press, New York 2007.
35. Walton, D. N., *Ethical Argumentation*, Lexington Books, Lanham – Boulder – New York – Oxford 2003.
36. Macagno, F, Walton, D. N., *Emotive Language in Argumentation*, Cambridge University Press, New York 2014.

37. Arrington R. L., „Ethics II“, In: Canfield, J. V. (ed.), *Philosophy of Meaning, Knowledge and Value in the Twentieth Century, Routledge History of Philosophy, Volume X*, Routledge, London and New York 2005.

SEZNAM OBRÁZKŮ

SEZNAM TABULEK

SEZNAM PŘÍLOH